

SOCIAL ADAPTATION PROCESSES AFTER DISCHARGE OF WOMEN'S PROVISIONS

Sümeyye ŞİMŞEK *

* Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans Öğrencisi, Sakarya

Adalet Bakanlığı Sosyolog ,İstanbul

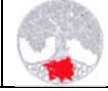
E-mail: sumeyye.simsek@ogr.sakarya.edu.tr

Copyright © 2017 Sümeyye ŞİMŞEK. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

The purpose of this research is to reveal the need for post-release social support of female prisoners. For this purpose, the women who came out of the way and the experts working on this field were interviewed to try to put social needs support and requirements into perspective. It is aimed to put forward the proposals of services for the social adjustment requirements of women prisoners in the direction of information and findings obtained after the evacuation. The use of qualitative methods was considered appropriate for the study. The qualitative data were collected through a total of 15 interviews, with Istanbul as a comprehensive study, and interviews with 10 ex-female convicts residing in Istanbul and interviews with 1 social worker, 2 sociologists, 1 teacher and 1 psychologist. The demographic characteristics of women's prisoners, criminal and prison life experiences, feelings and thoughts towards post prison life, the need for social support and post-prison life experiences, and the worries about convicted women's life in prison and after their exit from prison. In interviews with convicted women who were released from prison, women's post-prison life and needs were tried to be revealed. At the same time, in interviews with social workers, sociologists, teachers and psychologists working in the field, it was tried to obtain women's expertise and proposals about post-prison social adjustment processes.

Keywords: female criminality, female convict, prison, social support, needs after evacuation.

KADIN HÜKÜMLÜLERİN TAHLİYE SONRASI TOPLUMSAL UYUM SÜREÇLERİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, kadın hükümlülerin tahliye sonrası sosyal destek ihtiyaçlarının ortaya konmasıdır. Bu amaçla yola çıkılarak cezaevinden çıkan kadınlar ve bu alanda çalışan uzmanlar ile görüşülerek sosyal ihtiyaç destek ve gereksinimler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan incelemeler edinilen bilgi ve bulgular doğrultusunda kadın hükümlülerin tahliye sonrası toplumsal uyum gereksinimlerine yönelik hizmet önerilerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmada nitel yöntem kullanılması uygun görülmüştür. Nitel verileri İstanbul kapsamlı bir çalışma olduğundan cezaevinden çıkmış ve İstanbul’da ikamet eden 10 eski kadın hükümlü ile yapılan görüşmelerle ve alanda çalışan 1 sosyal hizmet uzmanı, 2 sosyolog 1 öğretmen ve 1 psikolog ile yapılan profesyonel görüşmeler olmak üzere toplam 15 görüşme yolu ile edinilmiştir. Kadın hükümlülerin demografik özellikleri, suç ve cezaevi yaşantıları, cezaevi sonrası yaşantısına karşı duygu ve düşünceleri ve gereksinim hissedilen sosyal destek ve cezaevi sonrası yaşam deneyimleri, hükümlü kadınların cezaevindeyken ve cezaevinden çıktıktan sonraki yaşamları hakkında düşündüğü sıkıntıları incelenmiştir. Cezaevinden çıkmış hükümlü kadınlarla yapılan görüşmelerde kadınların cezaevi sonrası yaşamı ve gereksinimleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, sosyolog, öğretmen ve psikologlarla yapılan görüşmelerde ise kadınların cezaevi sonrası toplumsal uyum süreçleri hakkında yapılabilecekler ve uzman önerileri edinilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kadın suçluluğu, kadın hükümlü, cezaevi, sosyal destek, tahliye sonrası ihtiyaçlar.

GİRİŞ

Her ne kadar erkek suçlu oranı kadın suçlu oranına göre daha fazla olduğu kanısı dünya genelinde hakimse de bu durumla birlikte kadın suçluluğu artış oranı dikkatleri dünya genelinde çekmektedir. Kadın suçluluğu çeşitli araştırmalara ve tartışmalara birçok kez konu olmuşsa da koruyucu, önleyici ve rehabilite edici sosyal destek ve uyum süreçlerindeki gereksinimlere ilişkin araştırmalar sınırlıdır.

Kadının toplumsal rolleri irdelendiğinde kadının cezaevine konulmasıyla yaşanan sorunların derinliğinin arttığını söyleyebiliriz. Birçok toplumda kadın aileyi idare edendir. Kadının hapsedilmesiyle rollerin aniden değişmesi aile yapısının sendelemesine ve çoğu zaman da düzeltilmesi imkansız olan problemlere neden olmaktadır. Kadınların cezaevine konulmaları ile içine düştükleri zorlu durumlar

erkeklere nazaran daha fazladır ve daha derin izler bırakmaktadır. Bu yüzden sosyal destek ve topluma entegrasyon çalışmalarından beklenen sonucun alınamaması da bu durumun bir ispatı niteliğindedir. Cezaevinden çıkmış olan kadın hangi nedenlerden ötürü suça karışmış olursa olsun, işlediği suçun karşılığı olan infaz süresini tamamladıktan sonra toplumsal hayata entegre olma döneminde bedel ödemek durumunda kalabilmektedirler. Cezanın infazı sonrası kadını toplumsal hayata uyum sağlama noktasında sancılı bir süreç beklemektedir. Cezasını çekerken sosyal destekten yoksun, aile tarafından dışlanmış, sosyoekonomik yoksunluklar içerisinde olabilmektedir. Kısacası kadın cezaevi yaşantısı sonrası yani infaz süresini tamamladıktan sonra yeniden yaşamını şekillendirmeye odaklanmak zorunda kalmaktadır. Bu süreçte damgalanma ve etiketlenmeye de maruz kalabilmektedir.

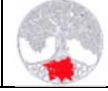
Sosyolojinin çalışma alanlarından biri olan “suçluluk alanının” ana unsurları suçlular, aileleri, adalet sistemi ve ceza infaz sistemidir. Bu çizgide kadın suçluluğunun suç sosyolojisi için önemli çıkarımları bulunmaktadır. Kadın suçluların toplumsal uyum süreçlerinin sağlıklı geçirilebilmesi için önemli sosyal politika ve uygulamalara sahip olunması ülke için büyük önem arz eder. Kadın suçluluğunun artış göstermesi, kadın suçlulara yönelik gereksinimleri açığa çıkaracak yeterli psikososyal destek programlarının ve modellerinin bulunmasını zorunluluğunu ortaya koyar. Topluma sağlıklı bir şekilde yeniden entegre olma, toplumda kabul görme dayanışma yoluna gitme ve profesyonel desteklere endekslidir. Bu dönem psikososyal destek hizmetlerinin etkili uygulanabilmesi ile ve diğer hizmet veren yapıların ortaklaşa çalışmaları ile daha verimli ve işlevsel olabilmektedir.

Genel itibariyle çalışmada kadın suçluluğu konusu ve kadının cezaevinden çıktıktan sonra sı için duyduğu gereksinimler, kadının süreçte deneyimlediği yaşantıları dikkate alınarak incelenmeye çalışılmıştır. Kadın hükümlülerin cezaevi yaşantısı sonrası toplumsal uyum sürecine ilişkin gereksinimlerini tanımlamak için diğer yandan da kadını suç işlemesine sevk eden sebepleri ve cezaevi yaşantısı öncesini de açığa çıkarmak, cezaevi sonrası gereksinimleri kapsamlı olarak değerlendirmek açısından önem arz etmektedir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Kadın suçluluğu konusunda mevcut literatür (Richie, 2001; Petersilia, 2001; Wilkonsan, 2004), cezaevinden tahliye olan kadınların çoğunluğunun aynı dezavantajlı çevreye ve zorlu şartlara, temel sorunlarının altında yatan nedenlerin ele alındığı herhangi bir hizmet almadan geri döndüğüne dikkat çekmiştir. Yapılan bu çalışma, cezaevinden tahliye olmuş olan kadın hükümlülerin, tahliye sonrası yaşama ilişkin gereksinimlerinin, kadın problemlerinin daha detaylı incelenmesi gerektiğini savunan feminist yaklaşım çerçevesinde incelenerek, tahliye sonrasına yönelik sunulabilecek sosyal destek hizmetlerinin değerlendirilmesini hedeflemektedir.

Cezaevi sonrası toplumsal uyum konusunda verilebilecek sosyal destek hizmetleri birden fazla kurumun birlikte çalışması ile başarıya ulaşacaktır. Ceza infaz sisteminin, sosyal hizmetlerin, kolluk güçlerinin ve sağlık sisteminin bir arada disiplinler arası bir çalışma içerisinde olması, kadın hükümlülerin cezaevi sonrası gereksinimlerini ortaya koymak ve buna ilişkin hizmet ve programları geliştirmek açısından önemlidir. Devletlerin sosyal politika anlayışı suça yönelmiş kişiler için rehabilite ve ıslah yaklaşımlarını benimsemektedir ve bu yaklaşımlarda hedef, suça bulaşmış bireylerin toplumsal hayata verimli, aktif ve uyumlu bir şekilde katılıp topluma entegre olmasını sağlamaktır. Toplumla

bütünleşebilmelerinin sağlanabilmesi için birtakım sosyal hizmet ve destek sistemlerine, sosyal politikalara ve etkili cezaevi sonrası planlarına ihtiyaç hissedilmektedir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde kadın suçluluğu olgusu ve genel karakteristiği, dünyada ve Türkiye’de kadın suçluluğu olgusu, kadın suçluluğunu açıklayan geleneksel kuramlar ile feminist kuramlar incelenmiştir. Belirtilen kuramların bir arada verilmesinin, kadın suçluluğuna ilişkin algıyı göstermesi bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir. Kuramsal çerçevede ele alınan diğer konular ise, sosyal destek hizmetleri ve kadın suçluluğu, ve tahliye sonrası kadın hükümlülerin gereksinimleridir.

KADIN SUÇLULUĞU OLGUSU VE GENEL KARAKTERİSTİKLERİ

Geçmişten günümüze kadınların erkeklere nazaran daha az suç işlemeleri kadın suçluluğu olgusunun ikinci plana atılmasına ve kadın suçluluğuna istisnai bir durum olarak algılanmasına sebebiyet vermiştir. Suçla ilgili her yaklaşım erkek suçluluğu olgusunu, yapılan araştırma ve çalışmaların birçoğunu ise erkek suçluları incelemeye ve açıklamaya çalışmış, kadın suçluluğu erkekler için üretilen yaklaşımlarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Feminist araştırmacılara göre suç ve kadın suçluluğu olguları ise anlamını ataerkil yapı içinde bulmakta, kadın suçluluğu ile ilgili sorunlara getirilen çözüm önerileri, ataerkil sistemi değiştirmeye veya dönüştürmeye ilişkin çözüm öneriler ile paralellik göstermektedir (Canay, 2004). Feminist araştırmacılara göre kadın suçluluğuna ilişkin yapılmış olan çalışmalarda problem, bu çalışmaların sadece ataerkil unsurlar doğrultusunda yapılmış olmaları değil aynı zamanda bu araştırmaların kadının görmezden gelindiği, kadın deneyimlerinin değerlendirilemediği bir yöntem sorunu da taşıyor olmasıdır. Dolayısıyla kadın suçluluğu alanında yapılacak araştırmalarda esas bilgiye ulaşılabilmesi için feminist araştırma yöntemleri büyük önem arz etmektedir.

Suç, evrensel, genel ve toplumsal bir olgu olup içinde meydana getirdiği toplumun şartlarına ve içinde bulunulan zamana göre bazı nitelikler barındırmaktadır (Dönmezer, 1994). Kadın suçluluğu ise kadının sosyal hayatta üzerine düşen rollerin değişimi ve gelişimi ile birlikte değişim göstermiştir. Toplumsal rollerin değişimin en önemli etkisi kadının işlediği suç türlerine yansımıştır. Adler (1975) özellikle kadınların erkeklere nazaran daha yaygın olarak işlediği suçları, çocuk düşürme, yeni doğan bebeği terk, istismar, fahişelik, hırsızlık, mağaza hırsızlığı, madde suçları, terörizm ve çocuk/yaşlı ya da hastaları kasten öldürmek olarak sıralarken bu tür suçların güç gerektirmediğinden tipik kadın suçları olduğuna dikkat çekmiştir. Kadınların işledikleri suçlar zamanla erkeklerin işledikleri suçlara benzemeye başlamıştır. Önceden sadece kadınlara özgü işlenen suçlar; çocuk düşürme, yeni doğan çocuğu öldürme, zehirleyerek adam öldürme, hakaret gibi suçlar tipik kadın suçları olarak görülmekte iken zamanla kadın suçluluğu tipolojisi de değişikliğe uğramıştır. Kadınların günümüzde yaygın olarak işledikleri suçlar; büyük mağazalardan hırsızlık, çek suçları, dolandırıcılık, çocuklara karşı kötü muamele, küçükleri fuhşa teşvik, uyuşturucu madde ticaretinde yer alma, suça yataklık, adam öldürmedir (Dönmezer, 1994: 127). Kadın hükümlülerin genel olarak profiline bakıldığında, kadınların sosyoekonomik açıdan marjinalize oldukları ve çoğunlukla aile üyeleri ve yakınları tarafından mağdur edildikleri gözlenmektedir. Pollock’a (1998) göre kadın suçluluğunun temelinde bağımlılık, suçluluk ve ihmalin ortaya çıkmasında kışkırtıcı cinsel ya da fiziksel istismar deneyimleri gibi durumlar bulunmaktadır. Kadınların yaşamlarında istismarcı aileler ve şiddete dayalı ilişkiler suç işleyen kadınların hayatlarında ortak konular olarak görülmektedir. Birçok çalışmada bu tür ilişkilerin kadınların şimdiki ve gelecekteki davranışları üzerinde etkili olduğuna dikkat çekilmektedir (Brown ve ark. 1999;

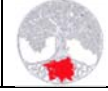
Brandley ve Davino, 2002; Almeda, 2005; Belknap ve Holsinger, 2006; Byrd ve Davis, 2009). Kadın suçluluğuna ilişkin yapılan çalışmalarıyla, kadınların sapkın eylemlerine sebep olan şiddet, yoksulluk, istismar, eğitim eksikliği, yargılamanın yetersizliği ve akıl hastalıklarının etkileri hakkında içgörü kazanılabileceği gibi ayrıca kadın suçluluğu ile ilgili önleyici tedbir unsurlarının ve çözüm önerilerinin geliştirilebileceği gözlenmiştir.

DÜNYADA KADIN SUÇLULUĞU

Tüm dünya genelinde kadınlar erkeklere nazaran daha az suç işlemektedirler. Ancak kadınların işlediği suç çeşitliliği açısından ülkeler arasında farklılıklar vardır. Kadın suçluluğunun en yaygın olduğu ve cezaevinde bulunan kadın suçlu oranının en yüksek olduğu ülke Amerika'dır. 2004'te Amerika'da toplam hükümlülerin % 7'si kadındır. Amerika'da 1990 yılından beri kadın suçlu oranı % 25 artış gösteren erkeklerle karşılaştırıldığında % 48 artma eğilimi göstermiştir (Greenfield ve Snell, 1999). Kadınların 1990'dan beri cezaevine girme oranı erkeklere göre iki katı artış göstermiştir. Artışın nedeninin kadınların madde kullanımı ve madde ile ilgili suçlar kaynaklı olduğuna dikkat çekilmiştir. 1980'lerde Amerika'da uyuşturucu ile ilgili kanunların değişimiyle bu suçlara yeni kadına özgü suçlar eklenmiştir. 1997'de kadın hükümlülerin çoğunluğu uyuşturucu ile alakalı suçlar sebebiyle tutuklanmıştır (Chesney-Lind ve Pasko, 2004: 213). 1982'den 1991'e değin kadınların uyuşturucu ile alakalı suçlardan tutuklanma oranı yaklaşık % 82 düzeyinde bir artış göstermiştir.

Amerika'da 1980'lerde cezaevlerindeki hükümlülerin uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevinde bulunma oranları % 6 iken 2002 yılında bu sayı % 22'ye çıkmıştır (Mellow, 2008: 239) ve kadınların uyuşturucu ile alakalı suç işleme oranı ise artmaya devam etmektedir (Greene, Haney and Hurtado, 2000). Amerika'da hükümlü kadınların işledikleri suç türlerine bakıldığında şiddet suçları (% 33; cinayet, kasten adam öldürme, silahlı soygun, saldırı suçları), uyuşturucu ile alakalı suçlar (% 31.5), mala karşı işlenen suçlar (% 28.7, hırsızlık, mağaza hırsızlığı, dolandırıcılık suçları), kamu düzenine itaatsizlik amacıyla işlenen suçlar (% 6.1, fahişelik gibi) şeklinde sıralamaya alındıkları gözlenmiştir (Belknap, 2007: 193). Amerika'daki kadın hükümlülerin profili ise fakir, çoğunlukla yüksek suç oranı olan çevrelerde yaşamakta olup eğitim düzeyleri oldukça alt seviyededir. Bunun yanında fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar mağduru olup uyuşturucu ya da alkol kullanmakta oldukları bilgisi edinilmiştir (Belknap, 2007: 194). ABD'deki hapsedilmiş kadınların bir diğer niteliği ise daha çok karmaşık aile yapısından ve çevresinden gelmiş olmalarıdır. Glueck'lerin 1934 yılında ABD'de 500 cezaevine girmiş kadın hükümlü ile yaptıkları çalışmada suçlu kadınların fiziksel ve maddi koşulların oldukça kötü olduğu gözlenmiştir. Araştırmaya dahil olan kadınların çoğu fakir, anne ve babalarının eğitim seviyesi düşük ve kalabalık ailelerden gelmiş oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında suçişleyen hükümlü kadınların çoğunluğunun ailesi parçalanmış aileye sahip olduğu gözlenmiştir (Glueck ve Glueck, 1974: 23'den akt. İçli, 2007: 331).

Avrupa Birliği ülkelerinden İspanya'yı incelediğimizde, 2002 yılında İspanya'da toplam 51,882 hükümlünün 47,750'si (% 92) erkek ve 4132'si (% 8) kadınlardan oluştuğu görülmektedir. AB'de hem toplum hem de kadın suçlu oranları açısından en yüksek oranlardır. Dahası cezaevindeki kadın nüfusu toplam cezaevi nüfusunun % 9'unu oluşturarak tüm Avrupa Birliği ülkeleri arasında Portekiz'den sonra kadın hükümlülerin en fazla oranına sahiptir. Portekiz'de kadın hükümlü oranı % 10'dur. Bahsi geçen iki ülkenin kadın suçluluğu oranları diğer Avrupa Birliği ülkelerinden oldukça fazladır. İsveç'te bu oran

% 5,7, Almanya’da % 4,3, Belçika’da % 4,3, İngiltere’de % 4,1, İtalya’da % 4, Fransa’da % 4, Yunanistan’da % 3,7, İrlanda’da % 2,3’tür (Council of Europe, 2001’den akt. Almeda, 2005: 184).

Kadınlar arasında artan uyuşturucu madde kullanımı son dönemde kadın suçluluğunda önemli bir unsur olmuştur. Kadın hükümlüler arasında ise uyuşturucu kullanma ve uyuşturucu ile yakından alakalı suç işleme oranı her geçen gün artmaktadır. Bu durum özellikle batıda daha dikkat çekici fazlalıktır. Yapılan birçok araştırmada ve birçok suç ile ilgili istatistiklerinde kadınların uyuşturucu ile ilgili suçlar nedeniyle cezaevine girme oranlarında bir artış olduğunu göstermektedir. (Almeda, 2005; Easta, 2001; Davis ve ark, 2006).

Diğer gelişmiş ülkelerde suç alanında yapılan araştırmalarda da kadın hükümlüler ile erkek hükümlüler arasında suçun niteliği açısından farklılıklar bulunmuştur. Erkekler daha çok şiddet suçları işlerken, kadın hükümlüler yoğun olarak şiddet barındırmayan mala karşı suçlar işlemektedirler (Greenfeld ve Snell, 1999). Ancak Amerika’da kadın suçluluğu verileri incelendiğinde son yıllarda işlenen suçun niteliği açısından farklılıkların mevcut olduğu görülmektedir. Özellikle Amerika’da kadınların işlediği şiddet suçlarında ve uyuşturucu ile ilgili suçlarda artışlar gözlenmektedir. Amerika’da kadınların ve erkeklerin işledikleri suçların niteliğine bakıldığında, erkeklerin % 52,4’ü şiddet içeren suçlar (cinayet, adam öldürme, ırza geçme, cinsel saldırı, soygun, saldırı ve diğer şiddet içerikli suçlar), % 18,4’ü mala karşı işlenen suçlar (hırsızlık, mağaza hırsızlığı, motorlu taşıt hırsızlığı, dolandırıcılık ve diğer mala karşı suçlar), % 18,4’ü uyuşturucu ile ilgili suçlar, % 9, 2’si kamu düzenine yönelik suçlar (alkollü araç kullanma, silah, ahlaki suçlar gibi) işlediği görülmüştür. Kadınların ise % 35,6’sının şiddet suçu, % 29’u mala karşı suçlar ve % 26,9’u uyuşturucu ile ilgili suçlar ve % 7,2’si kamu düzenine karşı suç işlediği ortaya konmuştur (Bureau of Justice Statistics, 2010). Mevcut verilere dayanarak Amerika’da kadınların işledikleri suçların nitelik açısından erkeklerin işlediği suçlara benzediğini çıkarımında bulunabiliriz.

TÜRKİYE’DE KADIN SUÇLULUĞU

Türkiye’de yaşanan kırdan kente göç ile birlikte, kadının toplumsal uyum sağlama çabaları her bölgede aynı etkileri oluşturmamıştır. Öğün’e (1990: 50) göre kırsal kesimdeki geleneksel değerler kadını suçtan alıkoyarken, kentsel bölgelerdeki kadınlar ise yoğun bir değişimin içinde kendilerini bulmuşlar ve farklı davranış ve tutumlara yönelmişlerdir.

Aşağıdaki çizelge 1’de son on sekiz yıllık dönemde Türkiye’de cezaevlerinde bulunan kadın ve erkek dağılımı yer almaktadır.

Yıllar Years	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
1998	66 096	63 576	2 520
1999	67 676	65 278	2 398
2000	50 628	48 758	1 870
2001	55 804	53 732	2 072
2002	59 512	57 398	2 114
2003	63 796	61 594	2 202

2004	58 016	56 062	1 954
2005	55 966	54 128	1 838
2006	70 524	68 075	2 449
2007	90 732	87 553	3 179
2008	103 435	99 842	3 593
2009	115 920	111 853	4 067
2010	120 194	116 002	4 192
2011	128 253	123 648	4 605
2012	136 638	131 732	4 906
2013	144 098	138 906	5 192
2014	158 690	152 902	5 788
2015	177 262	170 754	6 508

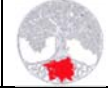
Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2009-2015

Çizelgeye göre kadın hükümlüler, toplam hükümlülerin yaklaşık yüzde dördünü oluşturmaktadır. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kadın hükümlü oranı erkeklere nazaran oldukça azdır. Ancak kadın tutuklu ve hükümlü oranı özellikle 2005 yılından bu yana her yıl düzenli bir şekilde artmıştır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kadın hükümlü sayısı erkeklere oranla çok daha az olduğu görülmektedir. Türkiye’de kadın hükümlü sayısı, mevcut hükümlü sayısının yüzde dördünü oluşturmaktadır. Mevcut veriler doğrultusunda Türkiye’deki bazı araştırmacılar dahi (Soyaslan, 2003: 90), prensip olarak ülkemizde erkek suçluluğundan söz etmenin daha işlevsel olduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla kadın suçluluğu oranının düşük olmasının, böyle bir olgunun gerçekliğini ülkemizde göz ardı edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Ülkemizde son yedi yıldaki erkek ve kadınların işlemiş oldukları suç dağılımına bakıldığında, genel olarak mala karşı işlenen suçların diğer suçlara nazaran fazla olduğu görülmektedir (İçli ve ark, 2011). Türkiye’de genel olarak tüm suç çeşitleri açısından incelendiğinde de erkeklerin suç işleme oranları kadınlardan daha fazla olduğu gözlenmektedir. İçli ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada mala karşı işlenen suçlar arasında kadınların en fazla işledikleri suç türü hırsızlık (% 42,8) ve gasp (% 34,1) olduğu görülmüştür. Cana karşı işlenen suçlarda ise adam öldürme ve yaralama suçları gelmektedir. Kadınların işlemiş olduğu öldürme suçu yaralama suçuna oranla daha fazladır. Erkeklerde de durum kadınlarda da olduğu gibi yaralama suçlarını, öldürme suçlarına oranla az olduğu görülmektedir (İçli ve ark. 2011: 257). Kadınlar erkeklere nazaran, kasten öldürme suçunu fazla işlemelerine karşın yaralama suçunu erkeklere göre daha az işlemişlerdir.

Türkiye genelinde hükümlü ve tutuklu kadınların işledikleri suç türleri incelendiğinde de, TÜİK’nun 2008 verilerine göre 2008 yılında cezaevine giren 2.674 kadının büyük bir kısmı mala karşı işlenen suçlardan ceza almışlardır. Bunlar sırasıyla İcra iflas Kanunu’na muhalefet (784), dolandırıcılık (571),

hırsızlık (373), sahtecilik (78), gasp (49), zimmet (8) gibi suçlardır. Bu suçları yaralama (177) ve adam öldürme (149) gibi şiddet suçlarıdır.

Türkiye’de Adli Tıp Kurumu’nda yapılmış olan çalışmada ise, kadınların en fazla işledikleri suçlar sırasıyla en fazla adam öldürme, adam öldürmeye teşebbüs ve yaralama, yangın çıkarma, gasp ve hırsızlıktır. Adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçunu işleme nedenleri olarak ise, ahlaki sebepler, hastalıklar, aile içi geçimsizlik, çıkar çatışması ve fiziki saldırıya uğrama gibi sebepler gösterilmiştir (Balcıoğlu ve ark, 2004: 14). İçli ve arkadaşlarına (2011) göre ise kadınların öldürme suçunun arkasındaki faktörler, şiddete maruz kalma, taciz ve tecavüze uğrama, evlenme vaadiyle tecavüz etme veya uzun süreli medeni nikâh kıyılmadan alıkonma şeklindedir. Bu ve benzeri durumlar meydana geldiğinde kadın yaralayıp gözdağı vermek yerine kararlı bir biçimde kendisine bu davranışları yapanları öldürme yolunu tercih etmektedir. Balcıoğlu ve arkadaşlarının yaptığı başka bir araştırmada da kadın hükümlülerin erkek hükümlülere nazaran daha sorunlu yaşam deneyimlerine sahip olduğu belirtilmiş olup parçalanmış aile, eğitimsizlik, bozuk aile ilişkileri, kişilik, cinsiyetçi tutumlar, aile yapısı, sosyal destek ve kontrol eksikliğinin kadınların suç işlemelerine sebebiyet verdiğini dile getirmiştir (Balcıoğlu ve ark. 1997: 5).

Türkiye’de gün geçtikçe işleme oranı artan suçlardan birisi de uyuşturucu madde ticareti, alım satım ve kullanılmasıdır. Uyuşturucu madde ile ilgili suçlarda da kadının rolü her geçen gün artmaktadır (Soyaslan, 2003: 91). Türkiye’de uyuşturucu suçları, suç türleri arasında son dönemde ciddi oranda artarak ikinci sıraya yerleşmiştir. Uyuşturucu madde kullanmanın en önemli sebebi kadınlar için bunalımdan kurtulma iken, erkekler için merak ve özentidir.

Ülkemizdeki kadın suçlu profiline baktığımızda, genel olarak kadın suçluların, 22–50 yaş aralığında, öğrenim düzeyi çok düşük, okuma yazma bilmeyen veya okuryazar olup bir okula gitmemiş, evli ve zina, hırsızlık, adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçu işleyen kişilerden oluştuğu görülmektedir (İçli, 2007: 344).

Türkiye’de kadın suçluluğuna ilişkin yapılan araştırmalarda kadın suçluluğuna özgü vurgulanan bir diğer önemli unsur “kadının suçu yönelttiği kişi” ile alakalıdır. Erkek hükümlülerle karşılaştırıldığında kadın hükümlüler ile aralarında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Suça bulaşan kadın, genelde suçu en yakınlarına karşı işlerken, erkek suçlular daha çok “uzaktan tanıdık” ya da sadece “tanıdık” diye nitelendirdiği kişilere karşı suç işlemektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalarda kadınların suçu yönelttiği kişiyi tanıma oranı erkeklerden oldukça fazladır (İçli, 1992; Balcıoğlu ve ark, 2004; Yağmur, 2005; Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009). Balcıoğlu ve arkadaşlarının (2004) yaptığı araştırmada adam öldürme suçu işlemiş olan erkek hükümlülerin suçu yönelttiği kişiyi tanıma oranı % 45 iken adam öldüren kadın hükümlülerin suçu yönelttiği kişiyi tanıma oranı % 75 seviyesindedir. Araştırmada adam öldürme suçu işlemiş olan kadınların çoğunluğunun eşlerini, sevgililerini, çocuklarını ve kendilerine sarkıntılık eden kişileri öldürdükleri bilgisine ulaşılmıştır. Kadın suçu daha çok evde işlerken, erkek daha çok sokakta suça karışmaktadır. Türkiye’de özellikle kadınların suçu yönelttiği kişilerin genelde yakın çevresinden oldukları gözlenmiştir.

Türkiye’de suç işlemiş kadınlarla yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde, genelde suçluluğun nedenleri, suçluluk profili, bazı değişkenlerle ilişkisi, cinsiyet karşılaştırması, hapis haneye uyum sorunu,

infaz sürecindeki sorunlar, suçlu davranışın ölçülmesi ve suçlu davranışın betimlenmesi ile alakalı yapılan araştırmalardır (İl, 1990; Öğün, 1990; Özcan, 1996; Balcıoğlu ve diğ., 1997; İçli ve Öğün, 1999; Yağmur, 2005; Çoban ve Akgün, 2011). Özellikle İçli'nin (2007) suçluluk ile alakalı yapmış olduğu araştırmaların literatürdeki yeri oldukça önem arz etmektedir. Ancak, suça yönelmiş kadınların tahliye sonrası ihtiyaçları, ne gibi sosyal destek ve hizmetlere gereksinim duydukları, topluma uyum sağlama noktasında hangi sorunlarla yüzleşeceklerine ilişkin çalışmalar oldukça yetersizdir. İl'in (1990) "Türkiye'deki Kadın Suçluların Genel Özellikleri ve İnfaz Sürecindeki Sorunları" adlı çalışmasında cezaevi yaşantısı sonrası toplumsal uyum yaşamına ilişkin boyutlar incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre kadınların cezaevi sonrası için plan yapmadıkları ortaya çıkmış ve bunun gerekçesi olarak ta "bilmiyorum", "şimdiden düşünmek istemiyorum", "kendime güvenmiyorum" gibi söylemlerde bulundukları gözlenmiştir. Yine aynı araştırmada kadınların tahliye zamanı yaklaştıkça bu döneme ilişkin stres ve kaygılarının da arttığı saptanmıştır. Kadın hükümlülere yönelik verilen sosyal destek ve sosyal hizmetler yada yapılan çalışmalar genellikle cezaevi bünyesinde tasarlanan ve son dönemde Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde verilen sosyal destek hizmetleriyle sınırlı tutulmaktadır. Netice itibarıyla kadın hükümlülerin cezaevi yaşamı sonrası ihtiyaç duyduğu hizmetler hakkındaki bilgi sınırlı olup bu konuda bilgi gereksinimine ihtiyaç olduğu gözlenmektedir.

Bir sonraki bölümde "kadın suçluluğu olgusunu" tarif etmeye çalışan teoriler irdelenecektir. Bu teorilerin ele alınmasının, kadın suçluluğuna bakışı ve geçmişten günümüze değin geçirdiği değişimi analiz etmek açısından önemlidir.

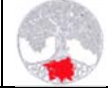
KADIN SUÇLULUĞUNU AÇIKLAYICI TEORİLER VE YAKLAŞIMLAR

Geleneksel olarak kadın suçluluğuna yönelik teoriler biyolojiktan psikolojiğe ve ekonomikten sosyal teorilere doğru bir çeşitlilik arz etmektedir. Kadın suçluluğuna ilişkin literatürün büyük bir çoğunluğu, kadın suçluluğunu, kadınların sapkın hareketlerine odaklanarak betimlemeye çalışmaktadır. Bu da kadın suçluluğunun "geleneksel kadın rollerine uygun davranmama" şeklinde algılanmasına sebebiyet vermektedir. Bu bölümde kadın suçluluğunu biyolojik cinsiyet bağlamında açıklayan geleneksel suç teorileri ve kadın suçluluğunu toplumsal cinsiyet bağlamında açıklayan feminist teoriler irdelenmiştir.

Geleneksel Teoriler

Kadın suçluluğu alanında ilk çalışmalar 19.yüzyılın sonları ile 20.yüzyılın ortaları arasında başlamıştır. Bu dönemde dikkat çeken önemli araştırmacılar ise, Cesare Lombroso ve William Ferrero (1895), W.I.Thomas (1923, 1967), Sigmund Freud (1933) ve Otto Pollak (1950, 1961)'tir. Bu çalışmalar kadın suçluluğunun "biyolojik determinizm" ile açıklandığı inancına dayanmaktadır. Bu inanca göre erkekler mantıklarıyla, kadınlar ise biyolojik yapılarıyla hareket ederler (Belknap, 2007: 32). Erkek suçluluğunu tanımlamak için ortaya çıkarılan teoriler ile uygunsuz ve başarısız bir şekilde kadın suçluluğunu da açıklamaya kalkışmışlar ve bütün klasik teoriler kadınları görmezden gelmişlerdir.

Kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan klasik teorisyenler, kadının suçayönelmesini, yanlış yola sapma ya da kendilerinin doğal kadınsı rollerine başkaldırma olarak gördükleri için suçlanmışlardır (Klein, 1980: 72'den akt. Belknap, 2007: 33). Cesare Lombroso ve onun evlatlık oğlu olan Ferrero'nun "Kadın Suçlu" (The Female Offender) adlı kitapları kadın suçluluğunu "soyaçekim" ile açıklamaktadır. Soyaçekim, bazı sapkın davranışların erken insan gelişiminde soyaçekim ile geldiğini açıklayan bir kavramdır. Lombroso ve diğer pozitivistlere göre kadınlar temel biyolojik farklılıklarından dolayı

erkeklerle oranla daha az suç işlemektedir, çünkü kadınlar zeka ve duygusallık bakımından erkeklerle göre daha az gelişmiştir (Davis ve diğerleri, 2006: 194).

Lombrosso'ya göre yasalara uyan normal vatandaşlara göre sapkınlar daha az gelişmişlerdir (Smart, 1976: 31'den akt. Belknap, 2007: 33). Lombrosso ve Ferrero kadın suçluluğunu kadınların erkeklerle oranla daha az gelişmiş olmaları ile açıklamaktadır. Lombrosso "Kadın Suçlu" adlı eserinde kadın suçluluğunu fahişelikle ifade eder ve Lombrosso'nun kadın suçluluğu çalışmalarının çoğunluğu fahişelikle ilgilidir. Ona göre fahişelik, kadın suçluluğunu temsil eden gerçek kadın suçudur ve annelik duygularının eksikliği ile karakterizedir (Burkhead, 2006: 51).

Sigmund Freud, kadın davranışını kadınların erkeklerden anatomik olarak daha aşağıda olduğu inancıyla açıklamaktadır. Bir başka deyişle Freud, kadının suçlu davranışını "penis kıskançlığı" gibi bir yaklaşımla açıklamaya çalışır. Freud'a göre penis kıskançlığı her iki cinsten de olmasına karşın kadınlarda daha fazladır ve sapkın kadın, erkek olmak isteyen kadındır (Belknap, 2007: 35). Freud, feministler tarafından erkeksi bir önyargıyla taraflı davrandığı için eleştirilmiştir. Feminist yazarların en büyük itirazları Freud'un erkekleri kadınlara değer biçmek için ölçü olarak kabul etmesi ve bu bağlamda kadınları az gelişmiş küçük erkekler olarak nitelendirmesi olmuştur (Flowers, 1987: 94'den akt. Canay, 2004: 45).

Thomas, Lombrosso'nun suçluluk tanımlamasını geliştirmiş ve suçluluğu biyolojik anormallikten ziyade sosyal olarak etki edilmiş patoloji olarak tanımlamıştır (Belknap, 2007:34). Thomas'ın "Uyumsuz Kızlar" isimli kitabında hayat öykülerinden hareketle sonuca vardığı tespitler, suçlulukta biyolojik etkilerin yanında toplumsal etkilerin varlığını da kabul etmekte olduğunu göstermektedir. Fahişelikle ilgili detaylı araştırmalar yapan Thomas, kadın suçluluğunu cinsel suçlar ile eşit saymaktadır.

Thomas gibi Pollak'da biyolojik faktörlerin yanı sıra sosyolojik faktörlerin de suçun oluşumunda bazı etkisinin olduğuna inanmaktadır. Pollak'a göre kadın suçluluğuna etki eden temel nedenler biyolojik ve psikolojiktir (Smart, 1976'dan akt. Belknap, 2007: 36). Pollak'ın temel görüşü kadın suçluların "doğuştan hilebaz" olduklarıdır (Simon ve Redding, 2005: 7; Belknap, 2007: 36). Bu görüş, Pollak'ın kadın suçlarını "maskelenmiş" (behind the mask) olmalarıyla ifade etmesini sağlamıştır. Bu teoriye göre kadın ve erkek suçluluk oranları benzerdir fakat Pollak, kadın suçluların suç adalet sistemi içerisinde daha fazla yardım gördüklerini, kadınların suçlarını gizlemede erkeklerden daha iyi olduklarını iddia etmektedir. Ona göre kadınlar suçları zekice tasarlamaktadır ve genelde suçun faili yerine azmettiricisi olmaktadır (Belknap, 2007: 36). Kadınlar doğuştan hilekar ve intikamcı bir yapıya sahiptirler ve erkeklerin kendilerine gösterdikleri koruyucu tutumu sömürme eğilimindedirler. Ev içi hizmetlerde çalışan kadınların bu sosyal konumları sayesinde işledikleri suçların gizli kalabildiğini tespit etmiş olan Pollak, kadınların yapı itibarıyla erkeklerden daha "kötü" ve intikam almaya, dolayısıyla suç işlemeye eğilimli olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre kadınlar, toplum içindeki ev içi rollerini, işledikleri suçlar için bir perde olarak kullanmaktadırlar (Flowers, 1987: 97'den akt. Canay, 2004: 52)

Bunun yanında 1950 ve 1960'larda kadının kadınsılığını vurgulayan ya da kadın suçluluğunu biyolojik süreçlerle ilişkilendiren (laktasyon, adet, menapoz) teorilerde yer almıştır. Fakat bugün artık Freud'un "penis kıskançlığı", Thomas'ın kadınları bitkilerle kıyaslaması (daha hareketsiz ve tutucu oldukları),

laktasyon, adet ve menapoz gibi kadın suçluluğunu biyolojik süreçlerle ilişkilendiren teoriler inanırlılığını kaybetmiştir (Simon ve Redding, 2005 :7).

Kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan diğer teoriler, psikolojik, sosyal yapısal ya da sosyal süreç niteliğindedir.

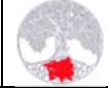
Psikolojik teoriler; Psikodinamik, gelişimsel ve öğrenme teorilerini içerir. Psikodinamik teoriler, eğer bir kişinin normal gelişiminde aile bağları uygun bir şekilde kurulmaz ve gelişmezse ya da çocukluk döneminde yıkıcı bir travma yaşarsa normal gelişimin meydana gelemeyeceği varsayımına dayanır (Lykken, 1995: 7'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 194). Dolayısıyla cezalandırılma ihtiyacı ve suçluluk duygusu nedeniyle ya da yetersiz dürtü kontrolünden dolayı suçlu olurlar. Psikodinamik teorilerin kadın suçlulara uygulanmasındaki problem, bu teorilerin kadın ve erkeğin gelişimini ve suçluluğu farklı olarak görmesinden, fakat erkek suçluları açıklamak için oluşturulmuş teorilerin değiştirilmiş hallerini kadınlara uygulamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla psikodinamik teoriler, “kadın ve erkeğin neden suça katılmada farklılık gösterdiği” sorusunu göz önünde bulundurmazlar.

Gelişim teorileri, doğumdan yetişkinlik sürecine kadar gelişme aşamaları etrafında döner (Piaget, 1965'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 195). Bir bireyin gelişim aşamalarını başarılı bir şekilde geçememesi, olgunlaşmamış olmasıyla sonuçlanır ve bu bireyleri suç işlemeye yönlendirir. Kadın ve erkeğin suçları arasındaki farklılıkları açıklamak için gelişim teorilerinin uygulanması özellikle kadın ve erkek arasında suç seçimini etkileyecek olan kadın ve erkek arasındaki farklılıkları belirlemek açısından önem arz eder.

Öğrenme teorisine göre (Bandura, 1977'den akt. Davis ve diğerleri, 2006:195) kişi doğuştan suçlu değildir fakat etrafını gözlemleyerek ve onların davranışlarına öykünerek (özenme) suçlu haline gelebilir. Özellikle öykünme kişinin bir başkasını örnek alması yoluyla ya da birey için bazı kazançların olması yoluyla suçlu davranışı güçlendirir. Öğrenme teorisi kadın suçluluğuna iki açıdan açıklama getirmeye çalışır: birincisi genelde kadınların neden daha az suç işlediğine (özellikle şiddet suçları) ve neden kadınların daha çok maddi sahtekarlıkları içeren suçlara dahil olduğunu açıklamaya çalışır. Buna göre kadınlar daha az suçlu davranış sergiliyor. Çünkü bir ülkede kadınlar için sosyalizasyon süreci kadınları sosyal olmaya, kolektif olmaya, kurallara uymaya ve saldırgan olmayan bireyler olmaya teşvik etmektedir. Öğrenme teorisine göre sosyalleşme sürecinin bir sonucu olarak kadınlar şiddet kullanmak yerine daha çok hile yoluyla çalmayı öğrenirler. Eğer öğrenme teorisi kadınların suça daha az bulaşmasının nedenlerini açıklık getirebiliyorsa aynı zamanda da kadınların bazı kategorilerdeki suçlara neden daha fazla katıldıklarını da açıklayabilir.

Sosyal yapı teorileri toplumun bazı yapılarının belli sosyal durumlara maruz kalmış bu kişilerin nasıl ve neden birer suçlu olduklarını çalışarak, tanımlayarak açıklamaya çalışırlar. Sosyal yapı teorileri, kültürel sapma teorisi ve sosyal gerilim (strain) teorisini içerir (Shaw ve McKay, 1969'dan akt. Davis ve diğerleri, 2006: 195).

Kültürel sapma teorisi, “problemlili” olarak tanımlanan yaşamların suça neden iştirak ettiklerini açıklamaya çalışmıştır. Bu teoriye göre suçun yoğun olarak işlendiği bölgede alt kültürde yaşayan bu bireyler sapkın ahlaki almaya tabi olurlar. Bu teoriyi kadın suçluluğuna uygulamadaki sorun, bu teori sadece erkek suçluları tartışır, kadınlarla alakalı herhangi bir araştırması mevcut değildir.

Sosyal gerilim teorisinde (Merton, 1968'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 195) ise toplumdaki herkes maddi parçaları toplamak için zenginliği bir başarı işareti olarak elde etmeleri yönünde cesaretlendirilirler, "her insan böyle bir kazanıma ulaşacak durumda olmamasına rağmen" zenginlik ve başarı elde etmeyi amaç edinme o kadar güçlüdür ki bunlara (eğitim, aile, zenginlik, statü gibi) ulaşamayan kişiler, bunlara ulaşabilmek için meşru olmayan metodlar deneyeceklerdir. Bu teoriyi kadın suçlulara uygulamadaki problem, bu teori, kadınlar toplumda erkeklerden daha az güce ve zenginliğe sahip olduğu için kadınların toplumsal yaşamda erkeklerden daha fazla suç işliyor olmasını öngörür. Bir başka ifadeyle dünyadaki varlığın çoğuna erkeklerin sahip olduğu varsayıldığında, bu teoriye göre, kadınlar erkeklerden ya daha fazla ya da en az erkekler kadar suça bulaşmış olmaları gerekmektedir. Ancak gerçekte bunun doğru olduğunu söylemek doğru bir tespit değildir. Toplumsal süreç teorileri kişiyle toplum arasındaki ilişkileri "ne, nasıl koparır" konularına ve bu, suçlu davranışa "nasıl neden olur" konularına vurgu yapar. Toplumsal süreç teorileri içinde farklılıkların birleştirilmesi, kontrol teorisi ve damgalama teorisi mevcuttur.

Farklılıkların birleştirilmesi teorisi (Sutherland, 1937'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 196) alt kültür teorisinden bir basamak daha ileriye gider ve alt kültür içindeki suçla alakalı davranışı yücelten etkilere kişinin niçin yatkın hale geldiğini açıklamaya çalışır. Bu teoriye göre sapkın bir kişi alt kültürün özelliklerine suçlu değerler ve ahlakla donanmış olmasına rağmen, kişinin suçla ilişkili tanımları benimsemesindeki anahtar olan unsur pekiştirmedir. Bu teorinin kadın suçlulara uyarlanması sorunu, kadınlar erkeklerin maruz kaldığı aynı sosyal bağ oluşturma sistemine dahil olmazlar. Genellikle kadınlar sosyalizasyonlarını daha çok yakın çevreleriyle gerçekleştiriyorlardır. Erkekler ise agresif, sapkın ve suçlu tutum ve davranışları destekleyen mesajlar almaktadırlar.

Kontrol teorisine (Hirschi, 1969'dan akt. Davis ve diğerleri, 2006: 196) göre birey suçlu davranışı zayıf veya hiç var olmayan toplumsal bağların bir sonucu olarak gösterir. Kontrol teorisini fikir babası Hirschi, sadece genç erkeklere uygulamıştır. Daha sonraki çalışmalara kadınlar da dahil edilmeye çalışılmış ise de mevcut teorinin kadın ve erkeklerin suç biçimleriyle uyumlu olmadığı neticesi elde edilmiştir.

Damgalama teorisi, insanların nasıl "sapkın" ya da "suçlu" olarak damgalandığını ve damgalamanın gelecekteki tutum ve davranışa olan etkisini ortaya çıkarmaya çalışır. Buna göre damgalama teorisinin iki görüşü mevcuttur. Birincisi; damgalama teorisi, bazı insanların ırk, cinsiyet ve sınıfları sebebiyle büyük olasılıkla suçlu olarak damgalanabilir olduklarını iddia etmektedir. İkincisi ise; damgalama teorisi, bireyin bir kez damgalandığında, o kişinin kendisine yapılan damgalamayı benimsediğini ve damgalama sebebiyle suçlu davranışa devam ettiğini iddia etmektedir (Belknap, 2007: 44). Damgalama teorisine (Lemert, 1951'den akt. Davis ve diğerleri, 2006: 196) göre toplumdaki sözü geçen kişiler tarafından suçlu olarak etiketlenen kişiler kendilerine atfedilen bu damgaya uygun bir şekilde tutum ve davranışlarını şekillendirirler. Damgalayan kişiler, damgalanan kişileri bir defa damgaladıktan sonra farklı bir şekilde davranarak bu süreci kolaylaştırır. Eğer kadınların damgalanmasının ihtimalinin az olduğunu varsayarsak damgalama teorisi kadının neden daha az suça yönlendirdiğini açıklayabilir. Bu aynı zamanda da eğer kadınların bugün damgalanma ihtimalinin az olduğunu kabul edersek bu teori belki tutuklanma sayısındaki artışı açıklayabilir. Fakat bu olasılıklar ihtimal dahilindedir.

Mevcut geleneksel teorilerin kadın suçluluğunu açıklamada tam anlamıyla işlevsel olmadığı görülmektedir. Bahsi geçen teorilerin erkek suçlulara yönelik yapılmış olması ve kadın suçlularla çalışılmamış olması, kadın suçluluğu olgusunun uzun yıllar erkek bakış açısıyla incelenmesine sebebiyet vermiştir. Bazı araştırmacılar da geleneksel teorileri kadın suçluluğunu yetersiz bir şekilde açıkladığı için eleştirmiştir (Daly ve Chesney-Lind, 1988: 514). Daly ve Chesney-Lind, toplumsal cinsiyete ilişkin iki temel konuyu tanımlamıştır. İlki “genellenebilirlik” sorunudur. Geleneksel teoriler kadınlara uygulanabilir mi? ve bu teorilerin ne kadarı kadınlara uygulandığında geçerlidir sorularına cevap aramıştır. Bazı teoriler hem kadınlara hem erkeklere uygulanabilir ancak bütün geleneksel teoriler kadın suçlarını eksik bir şekilde açıklar. Daly ve Chesney-Lind’in dikkat çektiği ikinci sorun ise “toplumsal cinsiyet oranı”dır. Buna göre mevcut teoriler kadının erkeğe nazaran neden daha az suç işlediğini açıklayabilir mi? Ya da toplumsal cinsiyet farkını açıklayabilir mi? İşte bu sorular, feminist araştırmacılar için kadın suçluluğu alanında çalışmak için başlangıç noktasını belirlemeleri açısından önem arz etmektedir. Aşağıda bahsi geçen feminist teoriler özünde kadınların erkeklere nazaran neden daha az suç işlediği? Gerçeği ile işe başlayarak toplumsal cinsiyet farkını incelemek için çalışmışlardır.

Feminist Teoriler

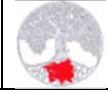
Feminist araştırmacılar kadının sosyal yaşamdaki duruşuna ve kadın suçluluğuna yönelik önemli kazanımlar elde etmişlerdir. Feministlerin kadın suçluluğu alanında en önemli başarısı, kadın suçluluğu konusunu erkekler için ortaya atılmış olan klasik kuramlar yerine, kadının yaşam deneyimlerini ve kadın olgusunu da göz önünde bulunduran yeni teoriler geliştirerek incelemek, kadınların sosyal yaşamda mağdur olma durumlarını ortaya çıkararak buna yönelik yeni etkin politikalar oluşturmak olmuştur.

Feminist teorisyenler kadın suçluluğunu toplumsal cinsiyet bağlamında incelemeye çalışır. Feminist teorisyenler için geçerli mutabık görüş ise, geçerli olan bütün etiyolojik teorilerin -biyolojik, psikolojik, anomi, kontrol, farklılıkların birleştirilmesi, çatışma, damgalama, sosyal organizasyonsuzluk, sosyal öğrenme teorisi gibi- sadece erkek suçluluğunu açıklamak için geliştirilmiş oldukları ve sadece erkek suçlulara uygulanmış olmalarıdır. Feminist araştırmacılara göre mevcut teorilerin hiçbirisi kadın suçluluğunu ya da kadın erkek arasındaki suç oranı farkını etkin bir şekilde açıklayacak düzeyde değildir.

Miller ve Mullins’e (2006: 218) göre bugün toplumsal cinsiyet teorileri kadın ve suçun kriminolojik analizinde başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bu teoriler toplumsal cinsiyet boşluğunu açıklamaya yardım eder ve böylece cinsiyetler arasında daha genellenebilir bir hale gelebilir. Toplumsal cinsiyet ve suçla ilgili araştırmalar, suç olayları ve bunun yanı sıra bireysel karar verme ve suç için gerekli fırsat yapılarını oluşturan sosyal durumlardaki ilgiyi canlandırmıştır (Miller ve Mullins, 2006: 232). Bu bağlamda feminist teoriler başlığı altında özgürleşme teorileri, ataerkillik ve suç, centilmenlik teorisi, güç-kontrol teorisi ve ekonomik teoriler incelenecektir.

Özgürleşme Teorileri

Özgürleşme teorisi, kadınların her alanda özgürleşmeye başlamalarının kadının suç işleme özgürlüklerini de arttırdığı varsayımına dayanmaktadır. 1970’lerde kadının özgürleşmesi ve suçla ilişkili iki tartışmalı kitap- Adler’in (1975) “Sisters in Crime” ve Simon’un (1975) “Women and Crime” kitapları- yayınlandı ve 1970’li yıllar kadının sosyal, ekonomik anlamda özgürleşmeye başladığı ve buna paralel olarak ta kadın suçluluğu oranlarının ve suç çeşitliliğinin değişeceği görüşünün benimsendiği yıllardır.

Özgürleşme teorileri adı altında “erkeksilik” tezi (masculinity) ve “olanaklar” tezi kadının özgürleşme sürecini farklı yaklaşımlarla incelemeye çalışan tezlerdir. Erkeksilik tezi, F. Adler’in “Suçta Kızkardeşler” çalışmasıyla popülerize olmuştur. Bu bakış açısı cinsiyet rollerinin bağımsız doğasındaki değişikliklerin neden olduğu öznel davranışlardaki değişikliklerle suçtaki değişiklikleri ilişkilendiren öznelci uyum üzerine kurulu bir bakış açısıdır. Bu bakış açısı, kadının hareketleri, kadının sosyal rolündeki değişiklikler, kadın davranışının erkeksileşmesi (Kadın, erkek sosyal rollerini üzerine alırken pasiften agresife doğru gittiği varsayılan bir değişiklik) ve kadın suçlu modellerindeki değişiklikler arasında nedensel bir bağ olduğunu varsaymaktadır (Simon ve Redding, 2005: 8). Olanaklar tezine göre ise kadınlar erkeklerden ne daha az, ne de daha çok ahlaklı, ne de bu suç eylemlerine ne daha az, ne de daha çok eğilimlidir. Bu teze göre, fırsatlar, yetenekler, sosyal ağlar erkeğin suç işleme eğilimine katkıda bulunurken aynı faktörler kadının suç işleme fırsatlarını kısıtlamıştır. Bu tez aynı zamanda çeşitli suçlara bulaşma fırsatları ile işgücündeki kadının yaptığı işle ilgili pozisyonu arasında bir ilişki olduğunu varsayar. Örneğin bu teze göre yöneticiler ve profesyonellerin, sekreterlerden, gişe memurlarından ve normal memurlardan daha çok suistimal etme fırsatları bulunmaktadır (Simon ve Redding, 2005: 9).

Simon’a göre kadının evde ve ailede daha fazla özgürleşmesi ve tam zamanlı işlerde çalışmaya başlamasıyla birlikte bu işlerin sağladığı büyük olanaklar vasıtasıyla kadınlar çeşitli tipteki suçlar içerisinde yer almaya başlamıştır. Geçmişe göre kadınlar şu anda daha çok suç ortağı ve girişimcisi haline gelmişlerdir. Geleneksel olarak kadın suç eyleminde itaat eden, boyun eğen rollerdedir. Daha çok kocalarının, sevgililerinin ya da kadın satıcılarının yönlendirmeleriyle çalıştırılmıştır. Dolayısıyla çoğu zaman kadının görevi kurbanları baştan çıkarmak, polis için gözetmenlik yapmak, ganimeti taşımak ya da gizlemek olmuştur. İş olanaklarının artması kadar bilinç düzeyinin de yükselmesiyle kadınların suça katılımları ve rollerinin de değişeceği ve artacağı beklenmiştir (Simon, 1975. akt. Simon ve Redding, 2005: 2). Simon’a göre yıldan yıla mevcut artış aynı ve düzenli bir şekilde olmamıştır. Kadınların daha yüksek özellikteki fırsatları arttıkça finansla ilgili beyaz yaka suçlara (sahtekârlık, zimmete para geçirme, hırsızlık ve sahtecilik) dahil olma oranları da artmıştır. Aynı zamanda kadının şiddet içeren suçlara dahil olmasının “özellikle cinayet ve adam öldürme gibi” artması beklenen bir durumdur. Bunun nedeni, kadının geleneksel kadın rolünün getirdiği bağımlılık, bastırılmış ve engellenmiş olmasıdır.

Adler ve Simon, özgürleşme bakış açısıyla suçta cinsiyet oranı ve genellenebilirlik konusuna yönelik çalışmışlardır. Her ikisinin de temel hipotezleri ekonomide, askeriyede, politikada, aile içinde, eğitim bağlamında kadın ve erkeğin rol ve davranışını eşitlik yönünde ilerleten sosyal değişimler olurken, kadın ve erkek suçla ilgili bağlamlarda da benzer olmaya başlamışlardır. Adler’e göre suçta kadın ve erkek farklılıkları her geçen gün azalmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise kadın hareketlerinin geleneksel kadın rolünde büyük oranda değişiklikler getirdiği ve kadının işgücüne daha fazla katılımını sağladığıdır. Dolayısıyla bunun beklenmedik sonucu olarak kadın da erkekler gibi daha fazla suçta yer almaktadır (Adler, 1975’den akt. Akers, 1999: 197). Simon, kadınların mala karşı işlediği suçlarda artış olmasını, kadınların iş hayatındaki imkanlarının genişlemesiyle açıklamaktadır.

Pollock’a göre (1998) kadın suçluluğu ile ilgili teoriler tipik olarak kadınların suça dahil olmasında imkan, gereksinim ya da her ikisinin de bazı bileşenler olduğunu işaret etmektedir. Ona göre sosyal yapılar, kadınların suç işleme ihtimallerine çok fazla engel koyduğu için kadın suçluların yaşamları yasalara uyan kadınlara göre daha farklı olabilir.

Steffensmeier (1981), Simon'un "kadınların istihdam içindeki değişimlerinin, kadınların işlediği beyaz yaka suçlardaki artışa neden olmuştur" fikrine katılmamaktadır. Ona göre Simon'un kadınların geleneksel beyaz yaka suçları (hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik ve zimmete para geçirme) sınıflaması yanlıştır. Çünkü kadının tutuklanma oranındaki artış kadının mesleki durumlarıyla değil, günlük aktiviteleriyle uyum sağlamaktadır (Adler, 2007: 216).

Hem Adler hem de Simon, sosyal yapıların erkeklerin kadınlar üzerinde işgücü ve toplumsal cinsiyet üzerinde kontrol uygulayabildiği ataeril toplumlarda güç ilişkilerini ve etkilerini görmezden gelmişlerdir. Kadınlarla karşılaştırmalı olarak fırsatlara ve eşitliklere odaklanarak ataeril toplumu gözden kaçırmışlardır (Adler, 2007: 216). Daly ve Chesney-Lind ise Adler'in ve Simon'un kadının özgürleşmesi teorilerini feminist teori olarak uygun görmememektedirler. Daly ve Chesney-Lind bu teorileri daha çok hatalı teori kurma örnekleri olarak görmektedir.

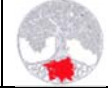
Ataerkillik ve Suç

Adler ve Simon'un öncü çalışmalarını takip eden feminist suç teorisyenleri, özgürleşmeden daha çok ataerkilliğe yönelmişlerdir. Akers'e göre (1999: 200) eskiden feminist teorinin konusu ataeril toplumlarda erkek egemen düşüncenin baskın oluşu ve bunun hem kadınlar tarafından işlenen hem de kadına karşı işlenen suçlara etkisidir. Kuramsal değişim kadının özgürleşmesine odaklanmış olan daha önceki teorilerden uzaklaşma iken, çatışma ve Marksist teori gibi güç üzerine odaklanmış teorilerden tam anlamıyla bir ayrılma değildir. Buradaki fark, merkezde nasıl bir güç yerleştirilmiş sorusunda bulunmuştur. Mesela Marksist suç teorileri yönetici sınıfın gücünün önemine dikkat çekilmiştir. Pek çok çatışma teorisi ise çeşitli güçlü ve zayıf gruplar arasındaki çatışmaya odaklanmıştır. Bu zamanlarda pek çok feminist teori için odak nokta, erkeğin kadına yönelik uyguladığı baskıdır. Bu vurgu da kadınların işlediği suçları algılamamıza- bazı suçlar erkek eliyle kadınlara yaptırılmaktadır- katkıda bulunan feminist teorilerle uyum sağlamaktadır. Messerschmidt'e (1986'dan akt. Adler, 2007: 217; Akers, 1999: 200) göre kadınlar ve erkekler arasındaki güç farklılıklarına vurgu yapan, kadının esasında daha ufak çapta, güç gerektirmeyen suçlara yönelmesine sebep olmaktadır. Mesela fahişelik, küçük suçlar v.b. Tecavüz, diğer cinsel istismar, flört ve evlilik içi tecavüz olayları ve aile içi şiddet ataeril baskın yapı ile betimlenmektedir.

Centilmenlik Teorisi

Centilmenlik tezi son on beş yıldaki kadın ve suç literatürünün çoğunda geçmektedir. Bu tez, polisin ve yasaların suç işleyen kadınlara daha hassas davrandığı varsayımına dayanmaktadır. Bu sayede de kadın suçlarının kayıtlara geçirilmediği ve dolayısıyla kadınların erkeklere oranla daha az suç işlediği düşüncesinin doğru olmadığı anlamına gelmektedir.

Centilmenlik teorisini geliştiren olan Mannheim, kadın suçluluğuyla ilgili tespitlerin, tutulan kayıtların erkekler tarafından, yanlı olarak ve subjektif bir şekilde oluşturulduğu kabulüyle başlamaktadır (Mannheim, 1965: 691 akt. Canay, 2004: 60). Ona göre kadın suçluluğu kavramı, erkek kanun koyucuların, yargıçların, polislerin ve bilim adamlarının hatta yazar ve şairlerin tespitleri doğrultusunda şekillenmiştir. Aynı zamanda kadınların yöneldikleri suçların kovuşturulmasında kadın olmalarından dolayı bazı özel zorluklar vardır. Mannheim'e göre (Mannheim, 1965: 694'den akt. Canay, 2004: 61) mevcut zorluklar atlatılsa da nadiren kayıt altına alınmakta ve kovuşturma işlemi yapılmaktadır. Çünkü

hem suç türü, hemde kadınların işlenen suç içindeki varlık şekli de kadın suçluluğunun kayıtlara daha az geçmesine neden olmaktadır. Suç işleyip yakalanan ve suçu sabit bulunan kadına mahkemeler, erkeklerden daha iyi davranmaktadır. Diğer yandan Mannheim, kadın suçluların azınlık olmaları nedeniyle ıslah imkanlarının geliştirilemediğine dikkat çekmiştir. Kadın suçluların sayısının erkeklere oranla oldukça az olması sebebiyle sınıflandırılmaları, onlara özel personel sağlanması ve kurum oluşturulması noktasında zorluklar yaşanabilmektedir.

Simon ve Redding ise (2005: 18) kadının suçlu davranışına yasal süreç içerisindeki tepkide bir değişiklik olduğunu ileri sürmektedir. Kadının suç eylemi değişmemiş ancak kadının suçlu davranışına olan tutum değişmiştir ki bu da resmi suç ve hapisane verilerindeki kadın suçlu oranındaki artışı açıklamaktadır.

Güç-Kontrol Teorisi

Hagan'ın (1989'dan akt. Akers, 1999: 198) güç-kontrol teorisi feminist teorinin elementlerini, çatışma teorisi ve kontrol teorisinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu teori, kadınlar ve erkekler arasındaki suç farklılıklarını aileye, kapitalist ekonomik sisteme ve kadın ve erkeğin sosyal kontroldeki farklılıklarıyla bağdaştırarak açıklamaya çalışır. Bu teoriye göre aile (kontrol) ve sınıf yapısı (güç), kadın ve erkeğin evin içinde ve dışındaki işlerindeki konumlarından kaynaklanır. Buna göre aile yapısı, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretimini biçimlendirir.

Güç-kontrol teorisinin varsayımına göre eşitlikçi ailelerde kız çocukları riskli davranış almada erkek çocukları gibi sosyalleşme davranış ve tutumlarını sergilerler ve risk alma davranışı ile suçluluk arasında ilişki olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla daha çok özgürlükçü ve çocuklar arasında ayrımcılık yapmayan ailelerde yetişen kızlar geleneksel ataerkil ailelerde yetişen kızlara göre daha fazla suç işleyebilirler (Belknap, 2007: 50).

Güç kontrol teorisi, ataerkil aile sisteminin daha çok suça yatkın erkek çocuklar, suça yatkın olmayan kız çocuklar yetiştirildiğine dikkat çekmektedir. Bazı feministler tarafından bu görüş kabul görmemektedir. Daly ve Chesney-Lind ise güç-kontrol teorisini feminist teori sınıfına sokmamaktadır. Bunu sadece özgürleşme hipotezi hakkında basit bir çeşitleme olarak kabul etmektedirler. Çünkü bu, annenin iş gücüne katılımının kız çocuğunu suça ittiğini öne sürmektedir (Akers, 1999: 199).

Ekonomik Teoriler

Kadının mala karşı işlenen suçlardaki artışını açıklayan temel yaklaşım ekonomik dışlanmadır. Mala karşı işlenen suçlarda kadın oranının artması, eşitliklerinin artması ile değil daha çok ekonomik durumlarının düşmesiyle açıklanabilir. Böylelikle yoksulluk içinde yaşayan kadın sayısının artması "yoksulluğun kadınsılaşması" (feminization of poverty), kadın suçluluğunu ve dolayısıyla mala karşı işlenen suçları daha iyi açıklayan bir öngörüdür (Belknap, 2007: 57). Kadın yoksulluğunun kadın suçluluğuna neden olduğu dile getirilirken aynı zamanda da tahliye sonrasında da bu sürecin devam etmesinde bir neden olarak gösterilmektedir. Maeve'nin (2001: 153) yaptığı araştırmada, kadınlar yoksulluğun kadınsılaşmasını tahliye sonrasında da somutlaştırmıştır. Genellikle sosyal yardım adına yapılan reformlar ekonomik yoksunluk çeken kadınları cezalandırıcıdır ve bu durum yoksul kadının sağlığına da zararlıdır.

Steffenmeier ve Streifel (1992: 86) araştırmalarında ekonomik dışlanmayı değerlendirmek için dört değişken ögeyi irdelemiştir. Bu ögeler; kadının aile reisi olduğu tek ebeveynli ailelerin oranı, erkek işsizliğine oranla kadın işsizlik oranı, yasadışı olma oranı ve boşanma oranıdır. Yaptığı bu çalışmada ekonomik dışlanma tezi, kadın suçluluğunun bazı resmi kayıtlarda arttığını dile getirmiştir.

Yoksulluk kadınlar için olduğu kadar erkekler için de suça yönelme nedeni olarak kabul edilebilmektedir. Ancak kadınların erkeklerle kıyasla iş bulma ve çalışma olanakları daha kısıtlıdır, ekonomik gelirleri daha düşüktür hatta erkeklerle aynı işleri yapıyor olsalar dahi kadın olmaları sebebiyle daha az ücret almakta ve güvencesiz işlerde çalıştırılmaktadırlar.

Tüm bu imkanlar dahilinde, ailesine bakmakla yükümlü olan veya sadece kendisini geçindirmesi gereken bir erkek, herhangi bir iş bulup çalışabilmekte iken, aynı imkanlara sahip bir kadın için herhangi bir iş bulmak mümkün olmamakta, ekonomik gereksinimlerini suç işleme seçeneği, özellikle eğitimsiz/vasıfsız/kalifiye olmayan kadın için daha geçerli hale gelmekte, yoksulluk, kadın için öncelikli ve özel bir suç işleme sebebi halini almaktadır (Davis, 1990: 227-230'dan akt. Canay, 2004: 78).

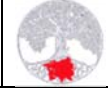
Günümüzde kadın suçluluğunu açıklamakta, kadının özgürleşmesi ya da imkanlarının artması tezi değil, daha çok kadının ekonomik dışlanması, uyuşturucu kullanımı ve formal sosyal kontroldeki değişiklikler kullanılmaktadır. Özellikle ekonomik dışlanma ve formal sosyal kontrol teorilerinin artması kadınların suça yönelme olma nedenlerini açıklamak için faydalıdır. Bununla birlikte uyuşturucu madde kullanımı da kadın suçluluğunda önemli bir etkidir. Kriminologlar son zamanlarda uyuşturucu ile suç arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. 1970'lerden beri kriminologlar, yoksulluk ve uyuşturucu kullanımının kadın suçluluğunda temel etkenler olduğunu iddia etmektedirler (Feinman, 1986'dan akt. Davis ve diğ. 2006: 203). Uyuşturucu ile alakalı suça bulaşma ve tutuklanmaların artması, ceazevlerinde uyuşturucu bulundurma ve dağıtma suçu ile hüküm giyen kadın hükümlülerin sayısının artması, bunun yanında suç işlenen zamanda uyuşturucu madde etkisi altında olma durumunun artması bugün belki de kadın suçluluğunda en önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir.

İrdelenen teoriler çerçevesinde görüldüğü üzere kadın suçluluğu hakkında henüz belirleyici hiçbir feminist teori geliştirilmemiştir. Fakat feminist teorisyenler ataerkilliği erkek tarafından kadına uygulanan suçları açıklayabilmek için kullanmaya çalışmışlardır (Akers, 1999: 202). Feminist teori halen gelişme evresindedir ve herhangi bir şekilde şu ana kadar deneysel olarak çok az sayıda test edilmiştir.

TAHLİYE SONRASI KADIN HÜKÜMLÜLERİN İHTİYAÇLARI

Kadının insan ihtiyaçları dinamik süreçlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu ihtiyaçlar kişiden kişiye, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişkenlik gösterir ve tutarsızdır. Özellikle değerler, tutumlar, inançlar ve sosyal şablonlara göre ihtiyaçlarda farklılıklar görülür. Bu nedenle her kadının ihtiyaçları bireysel değerlendirmeyi gerektirecek özelliktedir.

Sosyal Dışlanma Birimi 2002'de eski hükümlülerin yeniden suç işlemesini azaltma adında bir rapor düzenlemiştir. Bu rapora göre kadın ve erkekler için tahliye sonrasına yönelik dokuz anahtar faktörden söz edilmektedir. Bunlar: Eğitim, istihdam, madde ve alkol kullanımı, akıl ve fiziksel sağlık, davranışlar ve kendini kontrol etme, kurumsallaştırma ve yaşam becerileri, barınma, maddi destek ve borç ile aile bağları olarak sıralanmıştır (Social Exclusion Unit, 2002'den akt. Carlen ve Worrall, 2004:

70). Raporun ekinde ise kadın hükümlülerin kısa süreli cezaevi deneyimleri olsalar dahi mahkûmiyeti ile orantısız olarak çok şey kaybettikleri vurgulanmıştır.

Genelde kadın hareketleri özelde ise feminist kriminoloji kadının hapsedilmesi ile ilgili birkaç soruna odaklanmıştır. Buna göre kadınlar cezaevine kendi sorunları ile birlikte girmektedir. Kadınların birçoğunun bağımlı çocuğu vardır ve bu çocukların çoğunluğu koruyucu ailelerde ya da kurum bakıma alınmıştır. Çünkü çocuklara bakacak yakınları yoktur. Eşitlikçi düşünceye göre bu problemlerin birçoğu erkekler için de geçerlidir ancak genelde kadınlar için daha geçerlidir. Genelde çocukların bakımını kadınlar üstlenmektedir. Bu durumun sonucu olarak kadınlar erkeklere göre daha çok anksiyete yaşamaktadırlar (Adler, 2007: 229).

Tahliye olmuş hükümlüler çoğunlukla tahliye sonrasında temel gereksinimlerini nasıl karşılayacakları gerçeğiyle karşı karşıya kalırlar. Temel ihtiyaçlardan -yiyecek, giyecek, gelir ve yaşayacak bir yer gibi-, kaynaklara ulaşamama ve destek yetersizliği nedeniyle bu önemli geçiş süreci başarısızlıkla, hayal kırıklığıyla ve daha birçok olumsuz durumla sonuçlanır ve dolayısıyla bu kişiler yeniden suça yönelirler (Roberts ve ark, 2004).

Suçluluğu ilişkin yapılan araştırmalara göre cezaevinden salıverilen hükümlülerin üçte ikisi yeniden suç işleyerek tekrar tutuklanmaktadır (Wormith ve ark., 2007). Tahliye sonrası hükümlülerin karşılanamayan gereksinimleri (barınma, sosyal destek, düşük ücretli işler ya da işsizlik, yiyecek ihtiyacı gibi) nedeniyle tekrar suç işleme olasılığı artabilir (Lund ve ark., 2002). Bununla birlikte cezaevi yaşamı sonrası istihdam, barınma, aile uyumu, eski arkadaşların etkisi, dışarıdaki dünyanın zorlukları ve yalnızlık eski hükümlülerin topluma yeniden uyum sağlamasını engelleyen temel problemlerdir (Pollock, 2004: 257). Kuşkusuz cezaevi yaşamı sonrası kadınların toplumdaki olumlu ve olumsuz yaşam deneyimleri, mevcut kaynakları kullanımı, madde kullanımı ve iyileşme durumu, istihdam durumu, damgalanma durumu ve tahliye sonrası toplumda yaşadıkları sosyal bağlar bütüncül bir biçimde tahliye sonrasını etkileyen, geliştiren ve dönüştüren süreçlerdir.

Kadın suçluluğu ve cezaevi sonrası yeniden sosyalleşme sürecine ilişkin yapılan çalışmalar Türkiye kadar olmasa da yurt dışında da oldukça azdır. Singer ve arkadaşlarının (1995) kadın mahkûmlarla yaptıkları araştırmada tahliye sonrası hangi tip yardım ve hizmetlere gereksinim duyacakları sorulmuş, kadın mahkûmlar sırasıyla; barınma, madde bağımlılığı tedavisi, akıl sağlığı danışmanlığı, maddi yardım, alkol bağımlılığı danışmanlığı, eğitim ve uygulama, tıbbi bakım, aile desteği, spesifik ihtiyaçlar (yiyecek, giyecek gibi), çocukları ile yeniden bir araya gelebilmek için destek, çocuk bakımı, çocuk yetiştirme eğitimi, kilise desteği ve yasal yardıma gereksinimleri olduğunu dile getirmişlerdir.

Lund ve arkadaşlarının (2002) kırsal kesimde kadın mahkûmlarla yaptığı araştırmada tahliye sonrası kadın mahkûmların spesifik ihtiyaçları; istihdam, madde kullanımını bırakmak, aileleri ile yeniden birleşme ve tıbbi/danışma tedavisi olarak sıralanmıştır. İhtiyaç duyulan en önemli hizmetler ise; danışmanlık, yasal destek, istismar tedavisi, okula gidebilmek için maddi yardım ve tahliyenin planlanması olarak sıralanmıştır.

Freudenberg'e (2004) göre birçok mahkûm tahliye sonrası ırk, etnik köken, madde kullanımı, akıl sağlığı durumu ya da suçlu geçmişi sebebiyle toplum içinde ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Dahası

tahliye sonrası sosyal hayata geri dönen mahkûmlar sağlık bakım sisteminin karşılamakta zorlandığı sağlık ve sosyal gereksinimlere sahiptirler. Bunlar; enfeksiyonlar, kronik hastalıklar, bağımlılık ve diğer akıl sağlığı problemleri; eğitim eksikliği; önemli yaşam problemleri ve karmaşık sistemlere geçişte zorlanmadır. Freudenberg (2004) cezaevinden çıkan hükümlüler için sağlık bakım sistemini geliştirmek adına birtakım stratejiler önermiştir. Önerdiği stratejiler; ceza infaz kurumları ve toplum sağlık hizmetleri arasında daha iyi ilişki kurulması, hükümlülerin cezaevinden çıkar çıkmaz sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesi ve ceza infaz kurumları, sağlık birimleri ve hizmet sağlayıcılar arasında eşgüdümlü çalışma olmasını içerir.

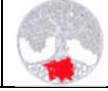
Dudley (2001), mahkûmların tahliye sonrası dahil olduğu toplumun özelliklerini, aynı zamanda sağlık bakım sistemi açısından bir engel olarak görmektedir. Buna göre sorunlar, tüm yaşayanlarının düşük gelirli olduğu toplumlarda gözlenmektedir. Tahliye olan hükümlüler suçluluk ile ilgili damgalama ile karşı karşıya kalmaktadır ve damgalama sağlığı, sosyal izolasyonu, stresi ve depresyonu olumsuz anlamda etkilemektedir.

Richie'nin (2001) kadın mahkûmlarla yapmış olduğu nitel çalışmada çalışmanın odağı, "hapishaneden tahliye olan kadınların toplumla başarılı bütünleşmelerini; çevresel şartlar, toplum kaynakları ve kamu politikaları nasıl etkilemektedir?" gibi temalar olmuştur. Bu çalışmada kadınlarla yapılan derinlemesine mülakatlar sonrası bu görüşmelerin analizinde yedi tematik problem ve topluma başarılı bir şekilde entegre olmayı önleyen problemler ortaya çıkmıştır. Madde bağımlılığı problemleri için tedavi; sağlık bakımı; ruh sağlığı konuları; şiddeti önleme ve post travmatik stres bozukluğu; eğitim ve istihdam hizmetleri; güvenli, emniyetli, satın alınabilir barınma; çocuk desteği ve ailenin yeniden birleştirilmesi mevcut problemlerdir.

Çalışmalar hükümlülerin tahliye sonrası gereksinimlerin ilk 90 gün içerisinde karşılanıyor olmasının yeniden bütünleşmenin başarılı olmasını sağladığını ve yeniden suç işleme oranını düşürdüğünü vurgulamaktadır. (Wilson & Davis, 2006; Mellow & Christian, 2008). Morani ve arkadaşları (2011: 348) yiyecek, giyecek, barınma, ulaşım gibi temel ihtiyaçlara ulaşamama gibi durumlarda eski hükümlülerin kendi gereksinimlerini gidermek için yasadışı yöntemlere dönmekten başka hiçbir alternatifinin olmadığını ileri sürmektedir. Bunun yanında hükümlünün kişisel özellikleri de aynı zamanda başarılı bütünleşmeyi etkilemektedir. Bu unsurlar; suç öyküsü, sosyal destek, cinsiyet, sosyal başarı ve madde bağımlılığı gibi unsurlardır. Bu doğrultuda hükümlülerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve önceliklerinin saptanması topluma yeniden uyum ve suç tekrarını önlemek açısından ayrı bir önem arz etmektedir.

DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşam gereksinimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda cezaevindeki kadın hükümlülerin mevcut kaygıları ile tahliye olmuş olan hükümlü kadınların tahliye sonrası yaşamları çerçevesinde kadın hükümlülerin ihtiyaçları, kadın hükümlülere yönelik mevcut sosyal destek hizmetleri ve alanda çalışan meslek elemanlarının bakış açısıyla kadın hükümlülere ilişkin yapılabilecek düzenlemeler bir arada ele alınarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmadaki bulguların çok sayıda ve çok yönlü olması nedeniyle genel bir tartışma yapmak araştırma verilerinin bir arada değerlendirilmesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda çalışmanın değerlendirilmesi kadın suçluluğuna ilişkin değerlendirme ve kadın hükümlülerin tahliye sonrası

ihtiyaçları ve kadın hükümlülere sunulan hizmetlere ilişkin değerlendirme olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır.

Kadın Suçluluğuna İlişkin Değerlendirme

Araştırmada ele alınan konulardan birisi Türkiye’de kadın suçluluğunun karakteristik özelliklerine ilişkindir. Araştırmanın bu bulguları Türkiye’de kadın suçluluğuna özgü özellikleri sunması açısından önemlidir. Kadınların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular literatür ile benzer doğrultudadır. Kadın hükümlülerin yaşam öyküleri incelendiğinde genelde ilkökul ve okuryazar olmayan, evli, çoğunluğu çocuk sahibi olan, vasıfsız işlerde çalışan, yoksul, alt sosyo ekonomik gelir düzeyine sahip ailelerde yetişen ve yaşayan, çocukluk çağı istismar hikâyesi bulunan ve yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddete maruz kalmış kadınlar oldukları göze çarpmaktadır. Sevgisiz aile ortamları, işlevlerini yerine getiremeyen aileler, kadın hükümlülerin aile yaşamlarında öne çıkan kavramlar olarak görülmektedir. Görüşme yapılan kadın hükümlülerin çocukluk öyküleri incelendiğinde genellikle ailelerin işlevlerini yerine getiremediği anlaşılmaktadır. Özellikle ailelerin duygusal açıdan yetersiz olduğu görülmüştür. Aslında kadınların tahliye sonrası beklentileri incelendiğinde de genellikle huzurlu ve mutlu bir aile yaşantısının özlemini duydukları görülmüştür. Bu durum kadınların yaşamlarında aileye verdikleri önemi göstermesi açısından önemlidir.

Diğer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da kadın suçluluğunun çok sayıda değişken ile ilişkili olduğu, genel olarak literatür ile paralel doğrultuda özellikleri olduğu ortaya konmuştur. Genel olarak araştırma grubuna bakıldığında, kadın suçluluğunda, aile çevresi ve kadının yaşadığı deneyimlerin belirleyici unsur olduğu görülmektedir. Bu özellikler arasında özellikle kadının içinden geldiği ailenin yapısı, çocukluk çağı deneyimleri, evlilik yaşantısı, şiddet görme durumu, yoksulluk gibi unsurlar kadın suçluluğu açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Kadın suçluluğu açısından bir başka önemli bulgu, kadınların işlediği suçların niteliği ile ilgilidir. Kadınlar bu araştırma bulgularına göre sırasıyla en fazla hırsızlık, uyuşturucu ile ilgili suçlar ve adam öldürme suçu işlemişlerdir. Bir başka önemli bulgu ise önceki çalışmalara göre kadınların işlemiş olduğu uyuşturucu ile ilgili suçlardaki artıştır. Kadınların uyuşturucu ile ilgili suç işleme oranları dünyada olduğu gibi Türkiye’de de her geçen gün artmakta ve kadınlar bu suçların içerisinde daha fazla yer almaktadırlar.

Bu çalışmada ele alınan bir başka konu, kadınların suç işleme nedenlerine ilişkindir. Hükümlü kadınların suç işleme nedenleri incelendiğinde, hükümlü kadınlar en fazla maddi sıkıntılar nedeniyle suç işlemişlerdir. Mala karşı işlenen suçların yüksek olması göz önüne alındığında kadınların ekonomik nedenlerle suç işlediğini söyleyebiliriz. Suç işleme nedenleri açısından bir başka önemli bulgu, adam öldüren kadınların şiddetdayak-istismar ve namus yüzünden suç işlemeleridir.

Çalışmanın kuramsal bölümünde de değinildiği gibi kadın suçluluğu üzerine yapılmış olan çalışmalar kadın suçluluğu nedenlerinin birçok faktöre bağlı olduğunu işaret etmektedir. Kadın suçlularla yapılmış olan çalışmaların çoğunluğu erkeklerle olan farklılıklar açısından incelenmiştir. Cinsiyet farklılıkları, hangi değişkenlerin suçlu davranışla bağlantılı olduğunu tespit etmek için risk faktörlerini ve kriminojenik ihtiyaçları içermesi açısından önemlidir. Buna göre kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu arasında farklılık arz eden dört temel alan bulunmaktadır (Chambers ve diğ., 2011:926). Bunlar;

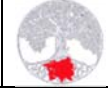

mağdurlaşma (victimisation), akıl sağlığı, madde kullanımı ve sosyal faktörlerdir. Araştırmacıların vurguladığı birinci cinsiyet farklılığı, mağdurlaşma konusudur. Buna göre kadın hükümlülerin erkeklere göre daha yoğun fiziksel ve cinsel istismar hikâyeleri bulunmaktadır. İkinci cinsiyet farklılığı ise kadın hükümlülerin önemli bir oranının akıl sağlığı probleminin olduğudur. Özellikle fiziksel ve cinsel şiddet yaşamış olmaları da kadın hükümlülerin neden erkeklere göre daha fazla akıl sağlığı problemi yaşadığını göstermektedir. Üçüncü cinsiyet farklılığı, madde kullanımı ile ilgilidir. Buna göre hem madde hemde alkol kullanımı kadın suçluluğuyla ilişkilidir. Hükümlü kadınların büyük bir oranında madde kullanımı erkeklere göre daha fazla görülmektedir. Dördüncü farklılık ise kadın suçluluğuna etki eden sosyal unsurlardır. Buna göre erkeklerle karşılaştırıldığında kadın hükümlüler arkadaş ilişkilerinde, ekonomik durumlarında, aile ve evlilik ilişkilerinde önemli sorunlara sahiptirler. Nitekim bu çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmadaki kadın suçluluğunun oluşumunun merkezindeki konuların aslında kadınların cezaevi öncesi yaşamları tarafından şekillendirildiği görülmüştür. Kadın suçluluğuna yön veren olgular ise öncelikle maddi sıkıntılar ve yoksulluk, aile içi şiddet ve istismar, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin kötü olması, madde bağımlılığı olarak belirlenmiştir.

Medeni durum açısından bakıldığında, kadın hükümlülerin medeni durumları diğer ülkelerdeki kadın hükümlülerle karşılaştırıldığında farklılıklar olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde kadın hükümlülerin çoğunluğu bekârdır (Haywood ve arkadaşları, 2000; Almeda, 2005). Erkek suçluluğu ile karşılaştırıldığında da medeni durum açısından farklılıklar dikkati çekmektedir. Erkek suçlular çoğunlukla bekârlardan oluşmaktadır (Kızmaz, 2006; İçli ve ark.2011). Sampson ve Loub (1993.akt. Kızmaz,2006:265) evlilik ve istikrarlı bir iş olanağına sahip olmanın, yetişkinlik dönemindeki sapkın davranışın azalmasında önemli etkileri olabileceğini ileri sürmektedir. Fakat cinsiyetler açısından bakıldığında kadın ve erkek suçluluğu açısından aynı şeyleri söylemek mümkün gözükmemektedir. Buna göre suç işleyen erkekler daha çok evli olmayan, aile bağları gelişmemiş, sosyal sermayesi zayıf kişilerdir. Suç işleyen kadınlar ise genelde evli kişilerden oluşmaktadır ve çoğunlukla çocuk sahibidirler. Dolayısıyla erkek ve kadını suça iten nedenlerin aynı olduğunu söylemek gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bazı suçlar açısından bakıldığında özellikle fuhuş ile ilgili suçlar- bunu söyleyebiliriz, fakat kadın suçlarının geneli açısından bakıldığında böyle bir genelleme yapmak mümkün gözükmemektedir. Erkekler daha çok tutunacak bir dalları olmadığı ya da kaybedeceği bir şeyi olmadığı için suç işlerken, kadın, evini ve çocuklarını geçindirebilmek için ya da şiddet ve istismardan kaçabilmek için suç işlemektedir.

Kadının işlediği suç ve suç işleme nedenleri göz önüne alındığında, genellikle aile içinde yaşadığı çatışmanın ve evlilik ilişkilerinin suç işlemeye zemin hazırladığını söyleyebiliriz. Kadınların daha çok evliyken suç işlemeleri, akla evlilikte yaşanan sorunların suça itici güç oluşturduğu düşüncesini getirmektedir. Nitekim İl (1990:167) evli kadınların suç işleme oranlarının yüksek olmasında evlilik ile ilgili yaşantılarındaki sorunların etkili olabileceğini ileri sürmüştür.

Kadın hükümlülerin genellikle evli olmaları, evlilik ile ilgili başka önemli bir konunun tartışılmasına da olanak sağlamaktadır. Kadınların evliliklerinde yaşadıkları sorunların kaynağını, çocuk yaşta, istemeden ve zorla yapılan evliliklerin oluşturduğu düşünülmektedir. Çocuk yaşta evlilikler ya da bir başka deyişle “çocuk gelinler”, “adölesan evlilikler” dünyanın her yerinde görülen küresel bir sorundur. USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) raporuna göre (2011), kesin rakamlara ulaşmak mümkün olmasa da, gelişmekte olan ülkelerde her yıl 10-12 milyon kız çocuğunun erken yaşta evlendirildiği

düşünülmektedir. Avrupa ülkeleri arasında ise % 17'lik oranla en yüksek erken evlilik Gürcistan'da, ikinci sırada % 14 oranıyla Türkiye'de görülmektedir. Rapora göre Türkiye'de her üç kadından birinin çocuk evliliği yaptığını söylemek mümkündür. Erken evlilikler Türkiye'nin her bölgesinde görülmekle birlikte Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde daha fazladır. Özellikle Doğu bölgesinde yaşayan kadınların ilk evlenme yaşı ortalamaları diğer bölgelerle karşılaştırıldığında daha düşüktür (Tezcan ve Coşkun, 2004: 29). Türkiye'de erken yapılan evlilikler cinsiyet açısından da değişiklikler göstermektedir. Erken yaşta evlenen erkek çocuk oranı % 6,9 iken kız çocuklarda bu oran % 31,7'dir (USAK Raporu, 2011). Bununla birlikte küçük yaşta yapılan evlilikler aynı zamanda kadının eşinden erken yaşta şiddet görmesine neden olabilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların çok büyük bir oranının küçük yaşta evlilik yaptıkları görülmektedir. Nitekim İçli'nin çalışmasında (1994) hükümlü kadınların evlenme yaşları ile şiddete maruz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Küçük yaşta evlenenlerin, eşlerinin şiddetine maruz kalmaları daha sık görülmüştür (İçli, 2007: 395). Aynı şekilde İçli'nin (2007: 344) tespitlerinde evli kadınlarda suç oranının yüksek oluşunda evliliğin ülkemizde erken yaşlarda gerçekleşmesi ve evliliğin kadına yüklediği görev ve sorumlulukları yerine getirirken karşılaştıkları güçlüklerin hazırlayıcı faktörler olarak düşünülebileceği ileri sürülmüştür. Nitekim bu çalışmada da kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınlar, yaşantılarındaki sorunların "evlenme" ile başladığını ve müdahale edilmediği için sorunlarının daha da derinleştiğini ifade etmişlerdir.

Çalışmadaki bir başka önemli bulgu ise adam öldüren kadınların şiddete maruz kalma düzeylerinin yüksek olmasıdır. Bir başka ifadeyle özellikle adam öldürme suçu işleyen kadınların yüksek oranda fiziksel şiddet yaşadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, hükümlü kadınların mağdur olmaları nedeniyle suç işlediklerini doğrular niteliktedir. Bu çalışmada elde edilen kadınların adam öldürmeleri ile ilgili bulgular, aile içi şiddet, tecavüz, cinsel taciz, pornografi gibi kadınlara karşı işlenmiş suçlara odaklanan ve kadınların mağdur edilmelerini takiben suç işlediklerini savunan radikal feministlerin (Burgess, 2006: 29) görüşlerini destekler niteliktedir. İlbars (2011), erkek egemen kültürün yarattığı olumsuz baskıların ve kadının hayatta kalma savaşının, kadının suç modelini erkeğinkinden farklı kıldığını iddia etmektedir. Ona göre kadını suça yönelten şiddet davranışı ataerkil kültürün en önemli etkenidir. Sosyo-kültürel yapının kadına yüklemiş olduğu aile içi roller, kadında maddi ve kültürel anlamda erkeğe bağımlılık yaratan ve onun şiddete maruz kalmasına neden olan önemli bir etkidir.

Bu çalışmada da yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından tekmelenme, sürüklenme ya da dövme davranışına maruz kalan kişilerin adam öldürmeden dolayı cezaevinde bulunması diğer suç türlerinden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte hükümlü kadınların yakınları ya da tanımadığı kişiler tarafından boğazının sıkılması ya da bir yerinin yakılması gibi şiddet davranışlarına maruz kalanların adam öldürmeden dolayı cezaevinde bulunması, diğer suç türlerini işleyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Görüldüğü üzere kadınlara uygulanan şiddet davranışının düzeyi arttıkça kadınların suç işleme eğiliminin özellikle de adam öldürme eğiliminin arttığını söyleyebiliriz. Bundan hareketle kadınların şiddet suçu işlemelerinde yaşadıkları şiddetin etkisi olduğunu da göz ardı edemeyiz. Nitekim İçli'nin (1994) çalışması da bu tespitleri doğrulamaktadır. İçli, kadınların suçu yönelttikleri kişi ile şiddete maruz kalmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulmuştur. Buna göre eşinin geçimsiz olduğunu belirten kadınların yarısı adam öldürmüştür (İçli, 2007: 395).

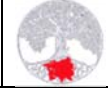
Aile içinde fiziksel ve cinsel istismarın olması kadın suçluluğunu anlamak açısından incelenmesi gereken önemli bir unsurdur. Araştırma grubunda yer alan kadın hükümlülerin önemli bir oranının çocukluk

çağında “travma deneyimi” yaşadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgu kadın suçluluğunun başlangıç yeri açısından önemli bir saptamadır. Travmatik olaylar sırasıyla; öz ve üvey aile bireyleri tarafından fiziksel şiddet görme, aile bireylerinin ölümü, cinsel istismar (tecavüz ve taciz), ailenin dağılması ve yoksulluktur. Çok sayıda kadın hükümlü görüşmeler esnasında çocukluk çağında fiziksel ya da cinsel istismara uğradığını, çocukluklarında olumsuz deneyimler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hükümlü kadınların yarısından fazlası hayatının herhangi bir döneminde farklı derecelerde olmak üzere fiziksel şiddete ve cinsel istismara maruz kalmıştır. Hükümlülere fiziksel şiddeti uygulayanlar ise sırasıyla; eşi, babası, annesi, diğer aile bireyleri, kardeşi, sevgilisi, eşinin ailesi, arkadaşları ve diğer kişilerdir. Cinsel istismarı uygulayan kişiler ise sırasıyla; eşi, erkek arkadaşı, öz babası, erkek kardeşi, akrabası ve tanımadığı kişilerdir. Araştırmada yer alan hükümlü kadınların büyük çoğunluğu kendilerine en yakın kişiler tarafından fiziksel şiddete ve cinsel istismara maruz kalmışlardır.

Fiziksel şiddet ve istismarın varlığı kadın suçluluğunda belki de en önemli unsurdur. Bu bulgular kadın suçluluğu ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmalarla paraleldir. Kadın hükümlülerle yapılmış çalışmaların çoğunluğunda kadınların önemli bir bölümü çocukluk çağında ya da yaşamının herhangi bir döneminde şiddete ve istismara maruz kalmışlardır. Bununla birlikte ensest ve çocukluk çağı mağdurlaştırılmasının sadece kadın suçluluğu üzerinde değil aynı zamanda erkek suçluluğunda da etkisi olduğu ileri sürülmektedir (Britton, 2000: 65).

Kadın suçluluğu açısından aileye ilişkin konular bir başka önemli unsur olarak görülmektedir. Bu unsurlar arasında ise öncelikle kadının ailesinde suç işleyen kişilerin varlığı oldukça önemlidir. Hükümlü kadınların yaklaşık yarısının ailesinde hükümlü kişiler bulunmaktadır. Ailedeki diğer hükümlülerin kadınlara yakınlıkları sırasıyla; kardeşi, eşi, babası ve diğer aile bireyleridir. Hükümlü kadınların yakınlarının işlediği suçlar sırasıyla hırsızlık, uyuşturucu ile ilgili suçlar ve adam öldürmedir. Bir başka ifadeyle hırsızlık ya da uyuşturucu ile ilgili suç işlemiş kadınların ailesindeki suç işleyen diğer kişiler de yine hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işlemişlerdir. Bu bulgular özellikle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suç işleyen kadınların ailelerinin ve suçlu aile çevresinin, kadının suç işleme sürecinde etkili olduğunu göstermektedir. İçli ve arkadaşlarının (2011: 114) yaptığı çalışmada da hükümlülerin işledikleri suç türleri ile ailelerindeki suçluluk durumlarına bakıldığında hırsızlık suçunu işleyenlerin ailelerinde de suç işleyenlerin bulunduğu anlaşılmıştır. Hırsızlık dışındaki diğer suç türlerinde ise önemli bir fark bulunmamıştır. Erkek hükümlülerle karşılaştırıldığında ailede hükümlü olma durumunun her iki cinsiyet açısından da aynı olduğu görülmektedir. Kızmaz'ın (2006: 108) erkek suçlularla yaptığı çalışmada suçluların % 62,5'i aile bireyleri içerisinde kendilerinden başka suç işleyenlerin olduğunu belirtmiştir. Burada aile bireylerinden kastedilen ise baba ve erkek kardeşlerdir. Kızmaz (2006: 109) aile bireylerinden birinin suçlu olmasının, kriminal davranışın taklit edilmesini kolaylaştırdığını, ailede babanın veya kardeşlerden birinin suçlu olmasının, suçun sıradanlaşması sürecine çok ciddi bir katkı sağladığını ileri sürmektedir. Ailede suça yönelen kişilerin varlığı, çocuğun suç davranışını model alarak öğrenmesine ve suçu meşrulaştırmasına neden olmaktadır. Nitekim çocuk ve genç suçlularla yapılan birçok çalışmada suçluların ailesinde hükümlü bulunmaktadır (Öntaş, 2004; Çifçi, 2008). Çifçi'nin (2008: 135) yaptığı çalışmada, genç hükümlüler, hırsızlık yapmanın kabul edilebilir bir davranış olduğunu, içinde bulunduğu aileden, ailenin diğer üyelerini model alma yoluyla taklit etmişlerdir. Çifçi (2008: 119), suç davranışının meşru olduğu bir ortamda suç öyküleri ile büyüyen çocukların özellikle ergenlik döneminde, bu grupların etkisinde kaldığını ileri sürmektedir. Hükümlü gençlerin aile yapıları

incelendiğinde ise çoğunun aile ilişkilerinin olumsuz olduğu, aile üyeleri arasında şiddetli geçimsizliklerin yaşandığı, gençlerin parçalanmış ailelerden geldiği görülmüştür (Çifçi, 2008: 116).

Bu çalışmada kadın suçluluğunda, işlenen suçun niteliğinin sonraki suçluluğun devam etmesinde belirleyici olduğu görülmüştür. Hırsızlık suçu işleyen kadınlar daha önceden de bu suçu işlemiştir ve tekrar işleme olasılıkları fazladır. Bir başka bulgu, suç işlemeyi bir yaşam biçimi haline getiren, özellikle hırsızlık suçu işlemiş kadınlarla ilgilidir. Hırsızlık suçu açısından bakıldığında, bu suç türünün kadınlarda yaygın olarak görülmesi ve mükerrer suçluluk açısından hırsızlık suçu işleyenlerde bu oranının fazla olması, hırsızlık suçunun kadınlar açısından “kariyer suçu” olduğunu doğrular niteliktedir. Bu bulgular, hırsızlık suçunun, içinde bulunulan aile, sosyal çevre ve kültürel özellikler ile bir yaşam tarzına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Genelde hırsızlık suçunu Roman kadınlarının işlemiş olması, aynı zamanda kültürel özelliklerin bu suç türünün işlenmesinde önemli olduğunu göstermektedir. Bu kişiler açısından bakıldığında özellikle cezaevine kapatılmanın kadının hırsızlık suçunu engelleyemeyeceği düşünülmektedir. Toplumsal, kültürel, sosyal ve ekonomik faktörlerin hırsızlık suçu işleyen kadınların yeniden suç işlemelerinde etkili olduğu ve olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de kadınlara özgü karakteristik suç türü ya da suçlu kadın yapısı olmadığı ortaya çıkmıştır. Genel olarak bakıldığında, erkek hükümlülerde gözlemlenen uzun süreli cezaevinde kalmanın yarattığı cezaevi alt kültürü ile bütünleşme, kadın hükümlülerde gözlenmemiştir. Bu çalışmada kadınlar cezaevi yaşantılarında her ne kadar değişik suç türü ve hikâyesi ile karşılaşmış olsalar da bunu yaşamlarının bir parçası haline getirmedikleri gözlenmiştir.

Kadın Hükümlülerin Tahliye Sonrası İhtiyaçları ve Kadın Hükümlülere Sunulan Hizmetlere İlişkin Değerlendirme

Araştırmada ele alınan bir başka konu, kadın hükümlülerin tahliye sonrası ihtiyaçlarının neler olduğu ve Türkiye’de kadın hükümlülere yönelik sunulan hizmetlere ilişkindir. Kadınların tahliye sonrası ihtiyaçları cezaevi sürecindeki mevcut kaygıları ve tahliye sonrasındaki yaşantıları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda cezaevi sonrası yaşam yeniden suç işleme riski açısından önemli bir dönemi kapsamaktadır. Araştırma bulguları kadın hükümlülerin cezaevi sonrasına ilişkin birtakım kaygılar taşıdığını göstermektedir. Kadınların tahliye sonrasına yönelik yaşadığı kaygılar; gelecek kaygısı ve korku, topluma uyum sağlayamama korkusu, aile ilişkilerini düzenleme ile ilgili kaygılardır. Özellikle gidecek yeri olmayan, ailesinin desteklemediği kadınlarda bu kaygıların daha fazla olduğu görülmüştür. Kadınların tahliye sonrasına ilişkin beklentileri ise genellikle çocukları ile ilgili beklentiler, huzurlu ve mutlu bir yaşam ve ekonomik beklentilerdir. Hükümlü kadınlar, tahliye sonrasında öncelikli ihtiyaçlarını iş, fiziksel ve ruh sağlığı bakımı, kalacak yer, aileyi ve çocukları bir araya getirme, aile desteği ve sosyal güvence olarak sıralamıştır.

Kadın hükümlülerin, tahliye sonrasına ilişkin, iş bulmaya, çalışmaya ve aileyi bir araya getirmeye yönelik planlar yaptıkları tespit edilmiştir. Kadınların tahliye sonrasında karşılaşacaklarını düşündükleri en önemli güçlükler ise, geçim sıkıntısı, kalacak yer, uyum sorunu, iş ve çalışma sorunları ve ailevi sorunlardır. Kadın hükümlüler toplumsal yaşama dahil olurken uyum sorunu yaşayacağını, ekonomik sorunlar yaşayacağını, dışlanma ve damgalama gibi toplumun önyargısı ile karşılaşacaklarını ve aile çevresinin kendilerini kabullenmeyeceğini düşünmektedir. Tahliye olmuş kadınlarla yapılan görüşmeler de bunu desteklemektedir. Bir başka ifadeyle hükümlü kadınların yaşadığı cezaevi süreci, tahliye

sonrası yaşamlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Cezaevi yaşamının özellikle iş bulma konusunda eski hükümlüleri olumsuz etkilediği görülmüştür.

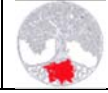
Tahliye sonrasında yapılan görüşmelerde, kadınların tahliye sonrası yaşamlarına ilişkin anlattıkları konulara genel olarak bakıldığında, en fazla duyulan ihtiyacın başında geçim ile ilgili konular, barınma, işsizlik gelmektedir. Kadınların tahliye sonrasında da aile bağlarının kopuk olması, tahliye sonrası ruh sağlıklarının düzelmemiş olması, iş bulma olanaklarından yoksun olmaları dikkati çeken bulgulardır.

Hükümlü kadınların tamamına yakınının tahliye sonrasında yaşayacak bir yeri bulunmaktadır. Kadınlar genelde aile, eş, çocuklarının yanına gideceklerini belirtmişlerdir. Hükümlü kadınlar tahliye sonrasında günlük gereksinimlerini yine aile üyelerinin yardımıyla karşılamayı planlamaktadır. Tahliye olduktan sonra ise eski hükümlü kadınların ailelerinin yanında bir müddet kaldıktan sonra rahatsız olduklarını belirtip kendi başlarına bir yaşamı tercih ettikleri görülmüştür. Tek başına bir yaşamı tercih eden kadınlar birçok açıdan da sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır. Cezaevinden tahliye olmuş olan eski hükümlü kadınların kira, elektrik ve diğer faturalarının ödenmesi için Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıflarından yardım aldığı görülmüştür. Tahliye sonrası kadınların yoksulluğunun daha da derinleştiği söylenebilir.

Hükümlü kadınların büyük çoğunluğu cezaevinde iken ailesi ile görüşememe sorunu yaşamıştır. Aynı şekilde önemli bir bölümü hükümlülük süresince kendini ziyaret eden yakınının olmadığını belirtmiştir. Hükümlü kadınların bulunduğu cezaevinin ailelerine uzak olmasının bunun nedeni olduğu düşünülmektedir. Çünkü hükümlü kadınların yarısının ailelerinin yaşadığı yer, bulundukları ceza infaz kurumuna rahatlıkla ulaşabilecek mesafede değildir. Bu da hükümlülerin önemli bir bölümünün yakınlarının ziyaretine neden gelemediğini açıklamaktadır.

Bu doğrultuda araştırmada elde edilen bulgular, kadınların cezaevinde iken aldığı sosyal destek ile erkeklerin aldığı sosyal destek arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu durumun, erkek cezaevinde olduğunda dışarıdaki kadının aileyi toparlayıp aile düzenini devam ettirirken kadının cezaevinde olduğu durumda erkeğin kadının üstesinden geldiği her şeyi başaramamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kadınlar eşleri yokken aile yaşamlarını sorunsuzca düzenleyebiliyorken, erkekler kadınlar yokken aile ve çocukların yaşamlarını düzenlemekte zorlanıyorlar. Dolayısıyla bu durum kadınların cezaevinde iken neden erkeklere göre daha fazla kaygı yaşadıklarını da açıklamaktadır. Kadının cezaevinde iken sürekli dışarıda bıraktığı ailesi, çocukları ve onların sorunlarını düşünüyor olması ve bu nedenle kadınların cezaevindeki programlara odaklanamaması da bir bakıma yaşadığı stres ve kaygı nedeniyle ruhsal sıkıntıların artmasından dolayıdır.

Araştırmada ele alınan bir başka konu Türkiye’de kadın hükümlülere yönelik sunulan hizmetlerdir. Türkiye’de kadın hükümlülere yönelik sunulan hizmetler mevcut ceza ıslah politikasından bağımsız olmamakla birlikte erkeklere sunulan hizmetlerle bir arada verilmektedir. Bir başka ifadeyle kadın hükümlülerin cinsiyete özgü ihtiyaçlarına yönelik tanımlandırılmış ve belirlenmiş kapsamlı hizmetler geliştirilmemiştir.

Cezaevlerinde uygulanan rehabilitasyon programlarının tüm cezaevleri genelinde aynı şekilde uygulanmadığı ve ceza infaz kurumlarında kadın hükümlülere sunulan programların hükümlü kadınları tahliye sonrasına etkin bir şekilde hazırlayamadığı düşünülmektedir. Hükümlü kadınların cezaevi programlarına katılımlarının ise beklenen düzeyde ve istekte olmadığı görülmüştür. Kadın hükümlülerin bazı sorunlarının bu programlardan etkin bir şekilde yararlanmalarını engellediği ve bu programlara katılımı zorlaştırdığı düşünülmektedir. Kadınların sürekli dışarıdaki çocukları ya da ailesi ile ilgili duyduğu kaygılar kadınların rehabilitasyon programlarından yararlanmalarını etkilemektedir.

Cezaevleri programlarına katılım açısından işlenen suçun niteliğine göre değişen durumlar bulunmaktadır. Hırsızlık suçu işleyen kadınlar genelde cezaevlerinde çalışmayı ya da rehabilitasyon programlarına katılmayı tercih etmemektedir. Araştırma kapsamındaki kadınların yaklaşık yarısının hiçbir rehabilitasyon programına katılmamış olması cezaevlerindeki rehabilitasyon programlarına katılım durumunu göstermek açısından önemlidir.

Kadın cezaevlerinde kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası çalışmaların yapılmadığı görülmüştür. Cezaevinden tahliye olmadan önce hükümlü kadınlara tahliye sonrasına yönelik hizmetler yapılmamaktadır. Ayrıca hükümlü kadınların “tahliye planlaması”nın yapılmadığı görülmüştür. Özellikle sosyal hizmet uzmanı, psikolog gibi meslek elemanlarının tüm cezaevlerinde bulunmayışının cezaevleri arasında farklı uygulamalara neden olduğu görülmüştür. Bazı kadın cezaevlerinde meslek elemanlarının olmadığı bazılarında ise yetersiz olduğu görülmüştür.

Araştırma bulguları kadınlara yönelik yapılan hizmetlerin yeterli ve bireyselleştirilmiş olmadıklarını, disiplinler arası hizmetlerin oluşturulmadığını, meslek elemanlarının kadınların sorunlarını çözümlemede kendi başlarına bırakıldıklarını göstermektedir. Mesleki çalışmalar açısından bakıldığında ceza adalet sisteminin henüz rehabilitasyon çalışmalarını tam anlamıyla yürütemediği görülmektedir. Özellikle kadın hükümlüler, cezaevi çalışanları ve profesyoneller tarafından Denetimli Serbestlik hakkında bu kurumun uygulamadaki işleyişinde olan sıkıntıları dile getirmiş olmaları, hizmetlerin yeniden düzenlenmesini ve uygulamaya geçirilmesini sağlamak açısından önemlidir.

Bununla birlikte cezaevleri açısından vurgulanması gereken bir başka konu, cezaevlerinde çalışan personel ile ilgilidir. Ceza infaz kurumlarında çalışanların çalışma koşulları kötü ve zorlayıcı olup aynı zamanda tükenmişlik düzeylerinin de çok yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Genelde cezaevlerinin şehir dışında olmaları ve güvenlik tedbirleri nedeniyle cezaevine giriş çıkışlarda yoğun aramalar nedeniyle çalışanlarda tükenmişlik gözlemlenmiştir. Bununla birlikte çalıştıkları grup toplumun en dışlanmış kişileri olarak oldukça zorlayıcı bir gruptur. Cezaevi çalışanlarının koşullarının düzeltilmesi çalışanların verimliliği açısından oldukça önemlidir. Nitekim bir cezaevi çalışanının söyledikleri ise oldukça düşündürücüdür: “İnsanlar dışarıda kendi yaramaz çocukları ile uğraşmakta dahi zorlanıyorken biz sürekli burada toplumun dışladığı en zor kişilerle “suçlularla” çalışmak durumundayız”. (Cezaevi çalışanı)

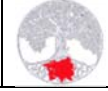
Araştırmada elde edilen bir başka bulguya göre kadın cezaevleri yönetimlerinin çoğunlukla erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Sadece bir kadın ceza infaz kurumunun müdürü (Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu) “kadın” dır. Kadın cezaevlerinin yönetim açısından erkeklerin hegemonyası altında olması durumunun hükümlü kadınların sorunlarını üst yönetime iletirken zorlanmalarına, kendilerini baskı

altında hissetmelerine yol açtığı gözlemlenmiştir. Kadın cezaevlerinin yönetim ve çalışanlar olarak daha çok kadınların çalıştığı yerler olması önemlidir.

Genel olarak hapsedilmiş kadınların ıslah politikalarındaki odak nokta; kadınların deneyimlerinin, suça katılımlarının ve ihtiyaçları olan programların erkek hükümlülerden farklı olduğudur (Pollack, 2007: 160). Daha önceden de değinildiği gibi, kadın hükümlülerin erkeklere oranla istismar deneyimlerinin ve madde kullanımlarının daha fazla olması ruh sağlığı sorunlarının da doğal olarak erkeklere göre daha yoğun olmasına neden olmaktadır. Örneğin Laishes (2002) kadın hükümlülerin istismar deneyimlerinden dolayı erkeklere göre daha fazla ruh sağlığı hastalıkları sıklığı olduğunu belirtmektedir. O'na göre kadın hükümlülerin yaşadığı ruh sağlığı problemleri kadınların geçmişte deneyimlediği cinsel istismar, fiziksel istismar ve cinsel saldırı (tecavüz) ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle kadınların geçmişte yaşamış olduğu istismar deneyiminden iyileşebilmesi ve hayatlarında değişiklikler yapabilmeleri ve güçlenmeleri için toplumsal cinsiyet özellikli programlara ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Pollack, 2007: 160). Laishes (2002: 6-7), kadınların erkeklere göre kendilerine zarar verme ya da intihar etme eğilimlerinin daha fazla olduğunu ve bu durumun da kadın hükümlülerin cinsiyetlerine özgü ihtiyaçlara cevap verebilecek uygun akıl sağlığı hizmetlerinin sunulması ihtiyacını gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmada da gerek cezaevinde yapılan görüşmelerde gerekse tahliye sonrasında eski kadın hükümlülerle yapılan görüşmelerde kadınların ruh sağlığı ile ilgili ciddi sıkıntılarının olduğu, kadınların gerek cezaevinde gerekse tahliye sonrasında ruh sağlıkları ile ilgili hiçbir destek almadıkları görülmüştür.

Araştırmada dikkati çeken bir başka önemli bulgu, kadın hükümlüler tahliye sonrası toplumsal yaşama hazırlayan cezaevindeki mesleki programların istenen düzeyde etkili olamamaları ile ilgilidir. Cezaevinde verilen mesleki kursların amacı kadın hükümlüler tahliye sonrasında bir işe yerleştirmektir. Ancak bu programlara katılan kadın hükümlüler tahliye sonrasında işe girme umudu taşımakta fakat tahliye sonrasında işe yerleştirememektedirler. Tahliye sonrası işe yerleşemeyen kadınlar daha fazla hayal kırıklığı yaşamakta dolayısıyla verilen hizmetlerin etkililiğini ve güvenilirliğini etkilemektedir. Eski hükümlülerin istihdamına yönelik mevcut politikalar göz önüne alındığında kadın hükümlülerin tahliye sonrasında işe neden giremediklerini anlamak mümkündür. Türkiye'de eski hükümlülerin istihdamına yönelik düzenlemeler yetersiz olmakla birlikte var olan düzenlemeler de eski hükümlüler aleyhine değiştirilmiştir (Saruç ve İl, 2009: 613). 26 Mayıs 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 5763 Sayılı İş Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla getirilen yeni düzenlemede eski hükümlülerin zorunlu istihdamı özel sektör işyerlerinde kaldırılmış sadece kamuda yüzde iki oranında eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu devam etmiştir. Cezaevlerinden tahliye olan hükümlülerin istihdamına yönelik düzenlemeler Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Kanunu'nda da yer almakla birlikte henüz uygulama boyutunda işlevsel olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre Koruma Kurullarının görevleri arasında, ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak (Madde 102) gibi görevler yer almaktadır. Fakat tahliye olmuş olan kadınlarla yapılan görüşmeler, koruma kurullarına başvuran kadınlara iş bulma konusunda yardımcı olunmadığını ortaya koymaktadır.

Kadınların yaşam öykülerine bakıldığında kadınları suça iten nedenlerin birden çok değişkenin etkisiyle oluştuğu görülmektedir. Çalışmadaki bulgular kadın suçluluğunun yoksulluk, madde kullanımı, aile içi şiddet, istismar, işlevsiz aile gibi birçok etkeni barındırdığını göstermiştir. Dolayısıyla kadınların gerek cezaevinde gerekse tahliye sonrasındaki ihtiyaçları da çok boyutlu bir hizmet yapılanmasını gerektirmektedir. Çünkü kadın hükümlülerin tanımladıkları ihtiyaçlara bakıldığında bu ihtiyaçların birçok hizmetin bir arada sağlanmasını gerektirdiği görülmektedir. Bu hizmetler, madde bağımlılığının önlenmesi, ruh sağlığının tedavi edilmesi, aile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesine yardımcı olunması, barınma, sosyal ve maddi yardım yapılması, mesleki gelişiminin sağlanması gibi çeşitlilik göstermektedir. Kadın hükümlülerin ise tahliye sonrası hizmetlerden yararlanmadığı anlaşılmaktadır ve mevcut sistemde kadın hükümlülere yönelik tahliye sonrası hizmetlerin olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle tahliye sonrası kadın hükümlüler açısından çok önemli olan izleme ve destekleme hizmetlerinin yapılamadığı görülmüştür.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ceza infaz sistemi öncelikle erkek hükümlülerin ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı yapılmıştır. Bunun en önemli nedeni ise dünyanın her yerinde kadın hükümlü oranının erkeklere göre çok düşük olmasıdır. Bu durumun kadın hükümlülerin ihtiyaçlarının gerek ceza infaz sürecinde gerekse tahliye sonrasında karşılanmasını engellediği düşünülmektedir. Dolayısıyla kadın hükümlülerin ceza infaz sürecinde eğitim ve rehabilitasyon olanakları erkeklere göre daha yetersizdir. Kadınlara yönelik cezaevi programlarının özellikle hükümlü kadınların akıl sağlığını izleme ve değerlendirme, intiharı önleme, terapi grupları, ebeveynlik becerileri ve tahliyeyi planlama gibi programları içermesi gerekir. Hükümlü kadınlara yönelik yapılacak cezaevi programlarının kadınların bireysel ihtiyaçları göz önüne alınarak bireyselleştirilmiş olması, kadınların kimlik gelişimini desteklemesi, kadınlara tahliye sonrası için bir meslek kazandırmayı ve kadını güçlendirmeyi amaçlar nitelikte olması gerektiği söylenebilir.

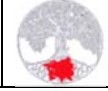
Profesyoneller ile yapılan görüşmeler, kadın hükümlülere yönelik yapılabilecek tahliye sonrası düzenlemelerin ceza infaz süreci ile bağlantılı olarak tahliye sonrasında da yapılandırılarak devam etmesini vurgulamaktadır. Buna yönelik cezaevinde ve tahliye sonrasında yapılabilecek hizmetler; kadınların kimlik gelişimi ile ilgili etkinlikler, meslek edindirme ile ilgili etkinlikler, bireyselleştirilmiş hükümlü programları, ruh sağlığı tedavisi, tahliye sonrasında ise kurumsal geçişte geçici barınma yerlerinin oluşturulması, tahliye sonrası izleme, ekonomik ve sosyal yardım desteği, istihdam desteği şeklinde belirlenmiştir. Bunun yanında kadın hükümlülere yönelik Türkiye’deki ceza infaz sisteminde de aynı zamanda birtakım düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu düzenlemeler; kadınların hapsedilmeleri yerine cezaevlerine alternatif yöntemlerin kullanılması, sivil toplum kuruluşlarının ceza infaz sisteminde etkin bir şekilde çalışmalarının desteklenmesi, kadını anlayan bakış açısı ve kadına yönelik koruyucu önleyici yaklaşım, Türkiye’ye özgü ceza infaz politikalarının üretilmesi ve ceza infaz sisteminde kadın suçluluğu ile ilgili nitel araştırmaların desteklenmesidir.

Araştırmada elde edilen bulgular kadın hükümlülerin cezaevi deneyimi sonrası toplumsal yaşamda karşılaşacağını düşündükleri en temel zorlukların, yeni bir yaşama ve dışarıya uyum ile ekonomik güçlükler olduğunu göstermektedir. Kadınlar tarafından düşünülen diğer zorluklar ise toplumun önyargısı ve aile çevresinin kabullenmemesidir. Tahliye sonrası uyum sorunu genellikle tüm hükümlülerin yaşadığı ortak bir sorun olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında eski hükümlüler toplumsal dışlanma riski yüksek olan bir gruptur. Freudenberg'e (2004) göre birçok mahkûm tahliye

sonrası ırk, etnik köken, madde kullanımı, akıl sağlığı durumu ya da suçlu geçmişi nedeniyle ayrımcılıkla karşı karşıyadır. Dolayısıyla eski hükümlü olma durumu bireyi toplumsal yaşamda suç işlediği dönemde suçlu birey, infaz sonrası için ise suç işlemiş birey şeklinde etiketlemekte ve tahliye sonrasında ise bireyin tüm yaşamını etkilemektedir (Saruç ve İl, 2009: 610). Dışlanma korkusu bazı hükümlülerde fazla yoğun yaşamakla birlikte hükümlünün dengesini de kaybetmesine neden olabilmektedir. Nitekim İl'in (1990) tespitlerinde toplum içinde bağımsız davranma konusunda korkuları ve kendilerini yetersiz bulmaları nedeniyle tahliye olmaktan korkan ya da tekrar suç işleyerek cezaevine dönmeyi düşünen hükümlüler vardır. Çok az sayıda çalışma eski hükümlülerin tahliye sonrası deneyimlerini araştırmıştır. Toplum üyeleri çoğunlukla eski kadın hükümlüleri kabullenmede gönülsüz ve de sert ahlaki hükümler vermektedir. Bunun yanında eski hükümlüleri toplumla uzlaştırmak için ise çok az çaba sarf edilmektedir ve bu kişiler "kötü" olarak damgalanmaktadır (Braitwaite, 1989). Kadınlarla yapılan çalışmalarda hikayeler, birçok kadının eğer bir kere suçlu olarak tanımlanırsa diğerlerinin gözünde her zaman suçlu kaldıklarına inanmaktadır (Dodge ve Pogrebin, 2001: 52). Bu çalışmada da kadınların tahliye sonrasında suç işleme hikâyelerini ve cezaevi sürecini özellikle komşularından sakladıkları görülmüştür. Kadınlar, yaşadıkları süreci anlatırlarsa, komşularının kendilerini anlamayacaklarını ve dışlayacaklarını ifade etmişlerdir.

Birçok araştırmada kadın hükümlülerin büyük bir çoğunluğunun toplum için bir risk oluşturmadığı ve hapsedilmelerinin topluma yeniden adaptasyonlarını desteklemediği, aksine engellediği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte kadınların çoğunluğunun cezaevinde olma nedenleri doğrudan ya da dolaylı şekilde kocaları, aileleri ve içinde bulundukları toplumda deneyimledikleri çok boyutlu ayrımcılık ve yoksulluktur (BM, 2008: 82). Bu çalışmada da elde edilen bulgular, kadının hapsedilmesinin aile dinamiklerini bozduğunu, kadına ve dolayısıyla çocuklarına daha fazla zarar verdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla aileye daha fazla zarar vermemesi açısından toplumda risk oluşturmayan bazı suç işlemiş kadınlar için "hapsedilme" dışındaki cezalar ve tedbirlerin uygulanması, ceza adalet sisteminin hedefi olmalıdır. Bu bağlamda Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurullarının hizmet politikası incelendiğinde ortaya çıkan oluşum şu şekildedir: Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurullarının temel amacı, suça uygulanan yaptırım veya tedbirin ceza infaz kurumu dışında, yani toplumun içinde yerine getirilmesidir. Denetimli Serbestlik sistemi; soruşturma, sorgulama, hükümlülük aşamasında adalet sistemi açısından önemli bir boşluğu doldurmayı, suç işleyenlerin topluma kazandırılması için yapılacak çalışmalarla, sorumluluğu hemen tüm toplum kesimlerine yaymayı, suç işleyenin dışlanmadan topluma kazandırılması için onlara yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde yasa düzeyinde kabul edilen fakat henüz uygulama boyutunun yeterince işlevsel olmadığı düşünülen Denetimli Serbestlik ve Koruma Kurulları Kanunu'nun kadınların işledikleri suçlar ve nedenleri de göz önünde bulundurularak ülkemiz koşullarına uyarlanması gerekmektedir. Bununla birlikte kadınların suç işlemelerini önlemeye yönelik koruyucu önleyici hizmetlerin yeterince var olmadığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle toplumda var olan mekanizmalar kadınların suça katılımını önleyici mekanizmalara sahip değildir. Özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerine göz yumulması, kadının aile içi şiddetten korunamaması, kadınların yaşadığı yoksulluk gibi olgulara müdahale edilememesi kadınların suç işlemelerini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır.

SONUÇ

Her geçen gün artış gösteren kadın hükümlü oranı, kadın suçlulara özgü ihtiyaçların ortaya çıkmasını sağlayacak çalışmaların yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu çalışma, kadın suçluların cezaevinde ve tahliye sonrasındaki bazı gereksinimlerini ortaya koymuş ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin ve düzenlemelerin gözden geçirilmesini sağlayacak öneriler geliştirmiştir. Bu açıdan da çalışmanın, kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını nicel ve nitel verilere dayanarak ortaya koyan öncü bir çalışma olduğu ve yeni yapılacak araştırmalara ışık tutabileceği söylenebilir.

Bu çalışmada feminist bakış açısı çerçevesinde “kadın hükümlülerin ihtiyaçlarını anlama ve bu ihtiyaçlara yönelik düzenlemeleri ortaya koyma” amaçlanmıştır. Bu nedenle çalışmanın odağı kadın hükümlülerin deneyimleridir. Çalışmadaki bulgular kadınların suç işlemede çeşitli nedenler olduğunu ancak suç işleme sürecinde bazı unsurların öne çıktığını göstermektedir. Bu unsurlar feminist kriminolojinin kadın suçluluğu konusunda vurguladığı özelliklerle aynıdır. Kadınlar şiddet ve istismar mağduru oldukları için ya da eşlerinin karıştığı yasa dışı işlerde (özellikle uyuşturucu ticareti) onlara yardım etmek durumunda kaldığı için cezaevindedir. Bir başka anlatımla kadınlar esas olarak erkekler nedeniyle cezaevindedir. Bu nedenle kadın suçluluğuna toplumda kadınların ve erkeklerin farklı toplumsal rolleri ve eşitsiz güç ilişkileri açısından bakılması, ceza adalet sisteminde feminist kriminolojinin dikkate alınması, mevcut politikaların ve kadın hükümlülere sunulacak hizmetlerin de toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde düzenlenmesi önem taşımaktadır. Bu alandaki politikaları yapan, yasal düzenlemeleri gerçekleştiren ve hizmetleri uygulayan kişilerin de böyle bir bakış açısına sahip olmaları ayrıca vurgulanması gereken bir noktadır.

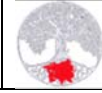
Öte yanda, derinlemesine görüşme yapılan tahliye olmuş kadın hükümlü sayısının ulaşılacak istenen sayının altında kalmış oluşu bu araştırmanın zayıf noktası olarak kabul edilebilir. Bu duruma, Adalet Bakanlığı’ndan izin alınamaması yol açmış, eski hükümlülere ulaşmak için çeşitli yollar denenmiş, ancak çok az sayıda kişi ile görüşme yapılabilmektedir. Böylece, cezaevinden tahliye olmuş kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşantıları yeterince incelenememiştir. Bu alanda bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda özellikle kadın hükümlülerin tahliye sonrası yaşantılarını daha iyi anlayacak ve ortaya koyacak nitel araştırmaların yararlı olacağı düşünülmektedir.

REFERENCES

- Adler F. (1975). *Sisters in crime: The rise of the new female criminal*. New York: McGraw-Hill.
- Akers, R.L. (1999). *Criminological theories*. Fitzroy Dearborn Publishers, Chicago.
- Almeda, E. (2005). Women’s Imprisonment in Spain. *Punishment & Society*, 7(2): 183-199.
- Austin, J. (2001). Prisoner reentry: Current trends, practices, and issues. *Crime & Delinquency*, 47: 314–334.
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (2006). Avrupa cezaevi kuralları. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin üye devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında 2 nolu Tavsiye Kararı. Bakanlar Komitesi tarafından Delegation Komitesi’nin 11 Ocak 2006

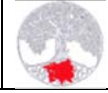
- tarihli 952. toplantısında kabul edilmiştir.
- Balcıoğlu, İ., Taktak, Ş., ve Ortaköylü, L. (2004). Kadın ve suç. Yeni Symposium, 42 (1), 13–19.
- Belknap, J., Holsinger, K. (2006). The gendered nature of risk factors for delinquency. *Feminist Criminology*, 1(1):48-71
- Belknap, J. (2007). The invisible woman: Gender, crime and justice. Third Edition, Belmont, USA
- Birleşmiş Milletler (2008). Cezaevi müdürleri ve politika yapıcılar için kadınlar ve hapsedilme üzerine el kitabı. Ceza Adaleti El Kitapları Serisi.
- Browne, A., Miller, B., & Maguin, E.(1999). Prevalence and severity of lifetime physical and sexual victimization among incarcerated women. *International Journal of Law & Psychiatry*, 22: 301-322.
- Brandley, R.G & Davino, K.M. (2002). Women's perceptions of the prison environment: When prison is "the safest place I've ever been. *Psychology of Women Quarterly*, 26:351-360.
- Bureau of Justice Statistics (2010). Prisoners in 2009. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics, Washington, DC 20531, December 2010, NCJ 231675.
- Burkhead, M.D (2006). The search for the causes of crime: A history of theory in criminology, McFarland & Company, Inc., Publishers, Jefferson, North.
- Byrd, P.M and Davis, J.L. (2009). Violent behavior in female inmates. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(2):379-392.
- Canay, D.A. (2004). Kadın suçluluğu: Feminist bakış açısından kavramsal bir inceleme. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Carlen, P and Worrall, A. (2004). Analysing women's imprisonment. Willan Publishing, Portland, Oregon.
- Chesney-Lind, M., Pasko, L. (2004). *Girls, women and crime; Selected readings*. Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi.
- Council of Europe (2001). Bulletin d'information pénologique, no.24. Strausburg: Conseil de l'Europe.
- Çoban, A.İ ve Akgün, R. (2011). Ankara kadın kapalı ceza infaz kurumunda kalan kadın hükümlülerin psikososyal durumlarının saptanması ve sosyal desteklerinin belirlenmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 22 (2).
- Daly K., & Chesney-Lind M. (1988). Feminism and criminology. *Justice Quarterly*, 5, 497–538.
- Davis S.M., Merlo A. V., and Pollock J.M (2006). Female criminality: Ten years later. In Alida V. Merlo and Joycelyn M. Pollock (Eds.) pp. 191-210, *Women, Law and Social Control*, Second Edition, Pearson Education, Inc., Boston
- Dodge, M and Pogrebin, M.R (2001). Collateral cost of imprisonment for women: Complications of reintegration. *The Prison Journal*, 81 (1), 42-54.
- Dudley, J.R. (2001). Confronting stigma within service systems. *Social Work*, 45: 449-455.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. Beta Basım Yayım Dağıtım, 8. Basım, İstanbul.
- Easta, P (2001). Women in Australian prisons: The cycle of abuse and dysfunctional environments. *The Prison Journal*, vol:81(1):87-112.
- Flavin, J. (2003). Feminism for the mainstream criminologist. In C.M. Renzetti., D.J.Curran., P.J. Carr (Eds) pp. 223–246, *Theories of Crime: A Reader*, Boston, Pearson Education.

- Flowers, R.B. (1987). Women and criminality: The woman as victim, offender and practitioner, NY Greenwood Pres.
- Freudenberg, N. (2004). Community health services for returning jail and prison inmates. Journal of Correctional Health Care, 10(3): 369-396.
- Gagliardi, G.J., Lovell, D., Peterson, P.D., & Jemelka, R. (2004). Forecasting recidivism in mentally ill offenders released from prison. Law and Human Behavior, 28, 133-155.
- Gelsthorpe, L. and Sharpe, G. (2007) "Women and resettlement". In A. Hucklesby and L. Hagley-Dickinson (eds) Prisoner Resettlement: Policy and Practice. Cullompton: Willan Publishing.
- Gideon, L (2009). What shall I do now?: Released offenders' expectations for supervision upon release. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology. 53 (1): 43-56.
- Glueck, S., and Glueck, E. (1974). Delinquency and crime, Charles C. Thomas Pub., Springfield.
- Gonzalez, P., Romero, T., & Cerbana, C.B (2007). Parent education program for incarcerated mothers in Colorado. Journal of Correctional Education, 58: 357-373.
- Greenfield, L.A., & Snell, TL (1999). Women Offenders. In Bureau of Justice Statistics Special Report. Washington, DC: US. Government Printing Office.
- Grene, S., Haney, C., & Hurtado, A (2000). Cycles of pain: Risk factors in the lives of incarcerated mothers and their children. The Prison Journal, 80: 3-23.
- Hammet, T.M., Roberts, C., & Kennedy, S. (2001). Healty-related issues in prisoner reentry. Crime & Delinquency, 47, 390-410.
- Haywood, T.W; Kravitz H M; Goldman L.B; and Freeman A. (2000). Characteristics of women in jail and treatment orientations: A review, Behavior Modification, 24 (3): 307- 324.
- Henderson, D., Schaeffer, J., & Brown, L. (1998). Gender appropriate mental health services for incarcerated women: Issues and challenges. Family & Community Health 21 (3), 42-53.
- İçli, T.G. (1992). Türkiye'de suçlular: Sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- İçli, T.G. (2007). Kriminoloji. Seçkin Yayıncılık, 7.Basım, Ankara
- İçli, T.G., Altay, A., Başpınar, T., ve Bahtiyar, M. (2011). Türkiye'de hükümlü profili: Sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler. Polis Akademisi Yayınları, Ertem Basım, Ankara.
- İl, S. (1990). Türkiye'deki kadın suçluların genel özellikleri ve infaz sürecindeki sorunları üzerine bir araştırma. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Kethineni, S and Falcone D.N. (2007). Employment and ex-offenders in the United States: Effects of legal and extra legal factors. Probation Journal, 54 (1):36-51
- Lund, R., Hyde, R., Kempson, D., and Clarke, P. (2002). Women's needs after release from prison to a rural community. Journal of Correctional Health Care, 9 (3): 271-288.
- Maeve, M.K.(2001). Waiting to be caught: The devolution of health for women newly released from Jail. Criminal Justice Review, 26 (2): 143-168.
- Mellow, J., & Christian, J. (2008). Transitioning offenders to the community: A content analysis of reentry guides. Journal of Offender Rehabilitation, 47, 339-355.
- Mellow, J. & Greifinger, R. (2008). The evolving standard of decency: Postrelease planning? Journal of Correctional Health Care, 14 (1): 21-30.
- Miles, M. (1983). Toward a methodology for feminist research. In G.Bowles & R.D.Klein (Eds) *Theories of women's studies*. Boston: Routledge & Kegan Paul.
- Miller, J., & Mullins, C.W. (2006). The status of feminist theories in criminology. In. F.T.Cullen, J.P.Wright & K.R. Blevins (Eds.), Taking stock: The status of criminological theory (Advances in Criminological Theory, Vol. 15, pp.217-249). New Brunswick, NJ: Transaction Publishing.
- Mills, A, and Codd, H. (2008). Prisoners' families and offender management: Mobilizing social capital. Probation Journal, 55 (1): 9-24

- Morani, N.M., Wikoff, N., Linhorst, D.M., and Bratton, S. (2011). A description of the self-identified needs, service expenditures and social outcomes of participants of a prisoner-reentry program, *The Prison Journal*, 91(3):347-365.
- Mumola, C.(2000). Incarcerated parents and their children. In Bureau of Justice Statistics Special Report. Washington, DC: U.S.Government Printing Office.
- O'Brien, P. & Bates, R. (2003). Negotiating the waves: Challenges of conducting inprison and follow-up research with women. *Affilia*, 18 (2): 210–225.
- Owen, B. (2006). The Context of women's imprisonment. In A.V. Merlo and J.M. Pollock, (Eds. Pp. 251-270), *Women, Law and Social Control*, 2nd Edition, Pearson Education, Boston.
- Özcan, N. (1996). Feminist bakış açısından Türkiye'de kadın suçluluğu üzerine sosyolojik bir inceleme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Öğün, A. (1990). Kadın suçluluğunun sosyo kültürel konumla ve bu konumdaki değişmelerle ilişkisi: Sivas Yarı Açık Cezaevinde bir uygulama. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Palermo, G. (2009). Reintegration and recidivism. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 53 (1); 3–4.
- Petersilia, J. (2004). What works in prisoner reentry? *Federal Probation*, 68 (2): 4–8.
- Pollock, J.M (1998). *Counseling women in prison*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Pollock, J.M (2004). *Prisons and Prison Life: Cost and consequences*. Los Angeles: Roxbury.
- Radosh, P.F (2002). Reflections on women's crime and mothers in prison: A peacemaking approach. *Crime & Delinquency*, 48(2): 300–315.
- Rakis, T. (2005). Improving the employment rates of ex-prisoners under parole. *Federal Probation*, 69: 7–14.
- Richie, B.E. (2001). Challenges incarcerated women face as they return to their communities: Findings from life history interviews. *Crime & Delinquency* (47) 3: 368– 389.
- Roberts, C., Kennedy, S, and Hammett Theodore M. (2004). Linkages between inprison and community-based health services. *Journal of Correctional Health Care*, 10(3): 333–368.
- Shinkfield, A.J., Graffam J. (2009). Community reintegration of ex-prisoners: Type and degree of change in variables influencing successful reintegration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(1): 29–42
- Simon, R.J., and Redding, H.A. (2005). *The crimes women commit: The punishments they receive*. Third Edition, Lexington Boks, Lanham.
- Singer, M.I., Bussey, J., Song, L., & Lunghofer, L. (1995). The psychosocial issues of women serving time in jail. *Social Work*, 40 (1), 103-114.
- Soyaslan, D. (2003). *Kriminoloji. Yetkin Yayınları*, 3. Basım, Ankara.
- Staton, M., Leukefeld, C., and Webster J.M. (2003). Substance use, health and mental health: Problems and service utilization among incarcerated women. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47(2): 224-239.
- Steffenmeier, D., & Streifel, C. (1992). Time-series analysis of the female percentage of arrests for property crimes, 1960-1985: A test of alternative explanations. *Justice Quarterly*, 9, 77-103.
- Sultan, F.E., & Long, G.T. (1988). Treatment of the sexually/physically abused female inmate: Evaluation of an intensive short-term intervention program. *Journal of Offender Counseling, Services and Rehabilitation*, 12, 131-143.
- Tripodi, S.J., Bledsoe, S.E., Kim, J.S and Bender, K. (2011). Effects of correctionalbased programs for female inmates: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 21(1) 15-31.

- Yağmur, M.(2005). Kadın suçluluğunu meydana getiren sosyo kültürel etkenler. Karaharp Okulu Komutanlığı Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Ward, J., & Stewart, C. (2003). Criminogenic needs and human needs: A theoretical model. *Psychology, Crime and Law*, 9, 125–143.
- Wilkonsan, C (2004). Women’s release from prison: The case for change. In G. McIvor (eds.) *Women Who Offend*, London: Jescia Kingsley.
- Willis, G.M, and Grace R.C (2009). Assessment of community reintegration planning for sex offenders: Poor planning predicts recidivism, *Criminal Justice and Behavior*, 36 (5): 494–512.
- Wilson, J. A., & Davis, R. C. (2006). Good intentions meet hard realities: An evaluation of the project greenlight reentry program. *Criminology and Public Policy*, 5, 303–338.
- Wormith, J.S., Althouse R., Simpson M., Reitzel L.R., Fagan T.J., and Morgan R.D. (2007). The rehabilitation and reintegration of offenders: The current landscape and some future directions for correctional psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 34 (7): 879–892.